

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

201393

11581

OSAKA

Hung. h.

1808a.

HIRES ALFÖLDI BETYÁR

RÓZSA SÁNDOR

VISELT DOLGAI,

PERBEFOGATÁSA ÉS ELITÉLTETÉSE.

HITELES ADATOK NYOMÁN

SZERKESZTETTE

FEKETE MIKLÓS.

PESTEN, 1859.

KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.

7256.
act. Szék.

HIRES ALFÖLDI BETYÁR

RÓZSA SÁNDOR

VISELT DOLGAI,

PERBEFOGATÁSA ÉS ELITÉLTETÉSE.

HITELES ADATOK NYOMÁN

SZERKESZTETTE

FEKETE MIKLÓS.

PESTEN, 1859.

KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.

201393

I.

Bevezetés.

Rózsa Sándor, ki 1859-ben élte negyvenötödik esztendejét tölté be, csaknem husz esztendeig az alföld leghiresebb betyára volt.

Külsejét illetőleg, a szemmellátó tanuk, személyét következőképen írják le : „Rózsa Sándor középnél magasabb, sugár termetű, de rendkívül széles vállu, olajszin-barna arczu férfi. Nagy orra alatt, végén lenyirt verhenyeges bajusza van, haját *szegediesen* hátra simitva hordja; gesztenye-szin haja közé ittott már szürkülő szálak is vegyülnek. Élesen jelzett vonásain csaknem a jó indulat megnyerő kifejezését vélné az ember észrevenni, ha ama mélyen boltozott szemöldök alól kiülő nagy sötét szemeiből, azon-

nal elő nem tűnnének, a féket vesztett szenvedélyek fenyegető villámai. Öltözete, melyben a törvényszék előtt is megjelent, zsinorzott szederjes posztó ujjas, pitykés mellény, vászon ing és gatyá. Kis lábai bármely gavallérnak diszére válnának. Ő mindenesetre a figyelmet nagyon magára vonó külsővel bír. Egyébiránt tetőtől talpig szeged-vidéki magyar paraszt. Sőt úgy látszik, személyének is leginkább az ad ily érdekességet, hogy azon alföldi magyar fajnak, a mennyiben az a külsőt illeti, mintegy hű képét tünteti előnkbe. Tekintete bátor, a nélkül hogy kihívó volna, igen nyugott, de valami megrögzöttség nem látszik belőle. Bizonyára legderekabb huszár vészett el benne. Első pillanatra nagyon hasonlít a mult nyáron Pesten kivégzett Ballangó Mihályhoz, kit közönségesen „Kis Bácsi“-nak is neveztek.

E saját szerü sorsot élt ember született Szegeden az alsó-városban 1813. jul. 16-án. Katholikus és magyar. Apját Rózsa András rablás alkalmával verték agyon: ő maga iskolába soha se járt, úgy nőtt fel mint csikós a pusztákon.

E neveléshiány Rózsa Sándort már mint 22 éves sihedert tévutra vezeté. Ugyanis 1836-ban, két más lovas betyár társaságában *Darabos István* udvaráról két tehenet hajtott el, a mi kitudódván, a szegedi városi törvényszék által ugyanazon évben, szeptember 10-én másfél évi fogságra, s minden három hónapban 25 botütésre ítéltetett.

Tíz hónapi bünhődés után Rózsa Sándor a *Kalvaria hegyen* közmunkán levén, *Kis Lőrincz* rabtársával együtt leveré lábairól a vasat, s ketten együtt elszöktek.

E szökés volt Rózsa Sándor teljes életére nézve ama veszedelmes fordulás, melynek szomorú következményeiből, néhány hónapi nyugalmat kivéve, soha többé ki nem bontakozhatott!

E percztől kezdve Rózsa Sándor *szaladó-betyár* lett. Élete csak üldözőinek elkerülésében mult, s természetes ellenségei a *vármegye cselédei*, a hajduk, pandurok és persekutor komiszáriusok lettek.

Már 1838-ban sötét hírek keringettek róla. Erősíték, hogy a megszökött rab Csongrádban a Nyéki pusztán, két katonát meg-

ölt. Mások arról vádolák, hogy ő volt azon rabló, ki a mondott évben Makón nagyobb-szerű erőszakosságokat követett el, s a csanádmegyei csendbiztost agyonlőtte.

1842-ben Rózsa Sándor Holdmező-Vásárhely közelében a kaponcsi pusztán, mint állítják 13 darab marhát elhajtott. A csordások azon, s a következő napon a Tiszáig, sőt azon túl is nyomozák a betyárokat.

Ezalatt a szegedi pandur-kapitány Kotelár Miklós, titkon értesülvén, mikép Rózsa Sándor és társa, Török Samu, bizonyos Veszélka Péter tanyáján lappanganak, tizenkét pandurral a betyárok kézrekerítésére indult. Elérkezve a tanyára, a házat körülveteté. Azonban a betyárok védelmezik magukat, különösen az istállóból keményen lövöldözének a hajdukra. Később, használva a kedvező pillanatot a betyárok, kiugratának az istállóból, s toványargalának. Török Samu alól a lovat ellőtték, s foglyul esett. Rózsa Sándor baj nélkül elszabadult.

1845-ben jobbulás ígéretével a királyhoz kegyelemért folyamodott. Azonban a szegedi városi hatóság, melyhez a folyamod-

vány véleményadás végett leküldetett, Rózsa Sándort a vidék legveszélyesebb gonosztevőjének nyilvánítván, kérése nemcsak visszautasított, de még egy, azon évi jul. 5-én kelt legfelsőbb rendelet által, ellene szoros vizsgálat rendeltetett, s Csongrád megye, a gonosztevőnek elfogatására, Szeged városával közremunkálni utasított.

Azonban minden üldözés eredménytelen volt. Rózsa Sándorról számtalan költött és nem költött *pusztai hőstettek* hirei keringének szájról szájra, őt magát senki sem látta, s tartózkodási helyét ki nem tudhatták.

1848-ban az akkori kormány Rózsa Sándort a mozgalmak érdekében felhasználni akarván, a bünbocsánatot számára oly kikötéssel megadta : ha szabad csapatot állít; a rácok ellen táborba száll, és szarvas-marhát zsákmányol az ellenségtől.

E feltételt ő el is fogadta, s azon évben októberben, mintegy 80 főnyi csapattal megindult.

Ezen időben a lapok sok mindenfélét irtak e különös szerkezetű csapatról, azonban tetteikről ezuttal még bizonyosat tudni nem

lehet. Kik részt vettek benne, nem tartják célra vezetőnek e dologról beszélni, a mendemondák pedig nem e könyvecskébe valók.

Rózsa Sándor mitsem akar tudni azon vitézségéről, hogy Langersdorfnál egy maga tizenkét embert vágott le, sőt állítja, hogy ő maga csak közlegény volt a csapatban. A dolog úgy áll : Rózsa Sándor írni és olvasni nem tudván, a számadás vitelére egy örmeszter volt melléje adva : a vezér hadnagyi címet vett fel. Rózsa Sándor, mint ki betyár emberekkel legjobban tudott bánni, csak annyit vállalt el, hogy majd szemmel tartja ő a legénységet.

Azonban a csapat hadnagya *Melencze* nevű községtől „önkéntes kölcsön“ név alatt 200 pftot erőszakolván ki, midőn e miatt a panasz a hirlapok hasábjába is eljutott, Rózsa Sándor kijelenté, hogy ilyen tiszttel szolgálni nem fog. Hat heti működés után Rózsa Sándor e csapatot feloszlatta. 1849-ben némelyek újra felszólíták őt működéseinek folytatására, ő azonban nem vállalkozott.

1849. elején Rózsa Sándor visszavonulván Szegedre, ott, mint állítja, házassági

szövetségre lépett *Bodó* Katával, ki *Tápén* báró Gerliczy Vinczénél volt szolgálatban. A szeged-rókus városi parochia anyakönyveiben ezen állított házasságnak nyoma sincs, de Rózsa Sándor és Bodó Kata a mellett vannak, hogy őket Nyáry Ferencz plébános valósággal összeeskette. A tisztelendő ur már meghalt, az egyházi Csanádi Ferencz teljességgel nem emlékezik ily szerződésre, s a házas pár törvényes tanui közül az, egyik Tóth Jóska, akasztófára került, a másikkal, kit Fodornak hinának, semmi nyoma. E házasság tehát érvénytelen.

Bodó Kati 37 éves, de néhány évvel még fiatalabbnak látszik; magas csinos külsejű, csengő hangú magyar menyecske, beszél németül is. Két fia van; az egyik *György*, ki 17 éves, s a vasutnál dolgozik, az ifjabb *Sándor* 11 éves. Az asszony 1849 végén Rózsa Sándor megugratása után 8 hónapig a szegedi várban, 14 hónapig Csehországban ismét 14 hónapig Komáromban volt fogva. Jelenleg szabadon van és kenyérsütésből él.

A vállalatáskor semmit sem felelt, csak a

mit Rózsa Sándortól hallott „Az én uram, nem szokott nekem holmit megmondogatni, s én nem kérdezgettem.“

Körülbelől 50-re megy azon betyár-tettek száma, melyet Rózsa Sándor több vagy kevesebb bizonyossággal elkövetett. Azonban csak a nevezetesb események elsorolására kell szoritkoznunk.

II.

Rózsa Sándor tettei.

Oktober 1-én, 1842-ben, naplementekor, Holdmező-Vásárhely közelében a *kaponcsi* pusztán *Héjja István, Molnár István, Csákó András* csordások őrzék a gulyát, melynek tulajdonosai *Kókai János, Varga Ferencz, Rakonczai Ferencz* és *Mucsi Ferencz* valának. Egyszerre négy fegyveres lovas betyár jelent meg a mezőn. Kettő ezek közül a nádas mellett állott meg, a harmadik Csákó András csordásnak mellére pisztolyt szegezett, a negyedik kezdé összehajtani a

marhát, melyek közül 13 darabot el is rabolának.

A csordások a rablók közül kettőt *Füsti-Molnárt* és *Török Samut* megismerék. Az elébbit a csordások jelentésére, később saját házánál elfogták, de nála orzott jószágot nem találtak.

A vásárhelyi csendbiztosok, a jelentésre felkerekedének, s követék a betyárok nyomát a Tiszáig, s azon túl is. E közben a szegedi városi kapitány *Kotolár Miklós* titokban értesülvén, hogy *Rózsa Sándor* és *Török Samu* ott tartózkodnak valahol *Veszélka Péter* tanyáján, azonnal 12 pandurt lóra ültetett, s e kísérettel a nevezett tanya felé indult, holott is a kiket keresett, meg is találhatta. Azonban a megszorult s meglepetett betyárok védelmezék magukat. Egy darabig lövöldözgettek az istálló ajtajából s ablakából, aztán *Török Samu* lovára kapván kinyargalt az istállóból, s el akart illanni, de szerencsétlenül, mert lovát kilőtték alóla: ő a földre esett s a pandúrok által elfogatott. *Rózsa Sándor* a zavar alkalmával lovon elmenekült.

Az elfogott *Török Samu* és *Füsti-Molnár* 1842-től 1848-ig tartattak fogva. Ekkor veték február 19-én ítéletüket a királyi táblán, mely ítélet 1850-ben a legfensőbb törvényszék által is megerősítettet. Elítéltettek pedig *egy* évi börtönre: de kiállott rabságuk szintén büntetésül tudatott be.

1849. november 15-én, cs. kir. kerületi főispán *Gál Eduard* ur, értesülvén *Rózsa Sándor* tartózkodási helyéről, elfogatására három városi csendőrt s 12 katonát rendelt ki.

Ez időben *Rózsa Sándor*, nejével élvén, egészen megtelepedett ember volt. A Tari pusztán lakott, mint Szeged alsó-városi ménesmester, s olykor Szegedre is bejárogatott, ha egy kis zabot akart venni paripája számára.

Rózsa Sándor házánál e napon „disznótor“ volt; épen ezelőtt menének el tőle vendégei *Földi András*, *Király Pál*, s még két más szomszéd a közel tanyákról. A katonák

e ködös és sötét éjjel akadály nélkül értek el a kijelölt házhoz, s az épületet körülfogták. A kutya ugatásra Bodó Kati kijött a szobából, s ekkor *Vékes Imre* pandur-kapitány kérdé :

— Ki van itthonn?

— A gazda — felelé az asszony.

— Ki a gazda?

— Hát Sándor.

Erre *Vékes Imre* harsány hangon kiáltani kezdett. Add meg magad Sándor! Add meg magad Rózsa Sándor!

Rózsa Sándor nyugalmából felferetve, előkapá kétsövü pisztolyát, s a konyhából a kamarába ment, melynek ajtaja szintén az udvarra szolgált, s onnan kilépve, pisztolya mind a két töltését ki lövé „Kivágtam, mondá, s mind a kettő fogott.“ Az egyik golyó *Brendza* nevü galicziai születésü katonát találta, ki aztán egy hónap mulva, dec. 18-án sebe következtében meghalt; a másik sebesült *Száry Bálint* Galicziában él, de katonai szolgálatra képtelen lett. A lövés után Rózsa Sándor eléugrott, s a boglyák felé rohant, paripájára kapott s elnyargalt.

A jelenlevők tartózkodának a házba menni, hihetőleg féltek, hogy ott felhuzott pisztolyokkal leselkedő betyárokra akadnak; azért is szekérrre rakva a sebesülteket, nem sokat dicsekedhetve az eredménnyel, visszamentek Szegedre.

Rózsa Sándor az éj hátralevő részét *Katona Pál* tanyáján tölté. Hajnalban haza jött, megmaradt holmiját összerakta s Bodó Kátát elküldte *Vetyére* Kovács-Bandi Antalhoz, s azzal vált el tőle „Most élj a hogy tudsz; én tovább megyek.“

Ezen időtől fogva Rózsa Sándor mintegy eltűnt a földszinéről. Száz mendemonda keringett felőle. Beszélték hogy álneven beállott huszárnak, Olaszországban van a regimentnél, de senki sem ismeri; némelyek erősíték : a bizony átcsapott Amerikába, de lassanként még is sejteni kezdék a vidéken, hogy Rózsa Sándor nincs messzebb Szegedtől, mint a mennyire a város tornyai ellátzanak.

1852: sept. 12-én a nap épen felkelt, a midőn *Ábrahám János* szeged-felső-városi tanyáján öt betyár megjelent. Ezek rettenetes istenkáromlásokat vittek végbe. A tanya gazdája a betyárok közül hármat: Rózsa Sándort, aztán Morót és Fazekast megismerte. Rózsa Sándor puskával és pisztolylyal felfegyverkezve parancsolá társainak, hogy ezek elébb *Ábrahám Jánost*, azután feleségét megverjék: okul adván „hogy ne legyen ő kelmeknek kedvük többet a zsandárokat utánuk igazítani“. A verési modor szokatlan alakban ütött ki; a betyárok lóháton kergették a gyalog gazdát, s a hol érék jót sujtának rajta. Tarthatott ezen „*exekuczio*“ mintegy háromnegyed óráig, míg Rózsa Sándor parancsolá, hogy „elég!“

Elvégezvén dolgukat a betyárok, a Rónai-féle tanyára mentek át, hol *Földi Antal* volt a gazda. Innen két betyár Meszes Péter tanyájára ment, s onnan a gazdát a Rónai tanyára akarák hozni. Azonban utközben Meszes Péter, midőn testvére Meszes János tanyája mellett mennének, kiszabaditá magát a betyárok kezei közül, testvére házába

menekült, s elrejtözék ott a padláson. A betyárok követék a menekvőt, de ez vasvillát emelve védelmezé magát a padlás ajtóban. Erre a betyárok Meszes Jánost kényszeríteni akarák, hogy testvérét adja ki, de Meszes János ellentállott.

E közben még két betyár érkezett a tanyára. Ezek öt izben löttek fel a padlásra, azonban golyók csak a fába furódtak, vagy a széna közé kerültek. Hosszas tusakodás után, a betyárok békét hagyának a derék embernek, ki magát ily vitézül védelmezé, s boszúból Meszes Jánost, s a testvérek atyját idősb Meszes Pétert a Rónai tanyára hurczolák.

Rózsa Sándor, kit az öreg Meszes Péter ismert, itt várá társait. Ekkor parancsolá, hogy az ifju Meszest vigyék be a szobába, szintén az apját is, hogy lássa mi történik fiával. A betyárok itt botra kaptak s Meszes Jánost addig verék, mig ez eszméletlenül rogyott a földre. Az öreg Meszes egy sarkanthyu döfést kapott, melyre karjából sok vére elfolyt. Földy Antal és felesége csak csekély, s talán csak szinből történt bántalmakkal illettetének. Midön Meszes Jánost a szo-

bába vitték, itt már három béres vagy nap-számos feküdt a földön „*elnyujtva*“ ezeknek nevei : *Csizmás József, Kerekes Lázár, Selymes Mihály*. Rózsa Sándor ezeket azon betyáraival verette meg, kiket később a Meszes Péter után járt betyárok segítségére küldött.

Ugy látszik, hogy e verekedésnek oka *Virág István* juhász volt, ki elhitette a betyárokkal, hogy némelyek a pusztán nagyon leselkedni kezdenek a szegény legények után. Virág István ezért perbe is fogatott, s mint ki a rablóknak menekvési módot nyújtott, elítéltetett. Az öreg Meszes Péter tagadá, hogy ő leselkedett volna, mert mint mondá : Isten őrizzen attól „*künn-lakos embert*.“

Földi Antal ezután a betyárokat kenyérral, szalonnával, borral megvendégelte. A betyárok megkinálák a megveretteket is; aztán Rózsa Sándor egy bankót tett le az asztalra, mely öt forintos volt.

Közvetlenül ezen erőszakoskodás után Rózsa Sándor négy társával a „*Juhjárás*“

irányában Dorozsma felé indult. Elérkezve a Jerney József erdőcskéjébe, itt *Gábor Sándor* juhászszál találkozik, ki azért jött ide, hogy lássa, nem tesz-e kárt a marha a cserjében. Gábor Sándor a betyárok közül Rózsa Sándort, Morót és Gacsit megismerte. Moró azonnal pisztolyt szegezett a juhászra s agyonlövással fenyegeté, de Rózsa Sándor ellenkezőt parancsolt. „Mi hasznod benne, ha megölöd?” mondá, s a juhász sem sokat késedelmezett, hanem „ellábolt” ép bőrrel.

Gábor Sándor az erdőből Fekete Mihály tanyájára ment, hol az ablak alá állott s nézte, mint jönnek ki az erdőből a betyárok s lovagolnak a Jerney tanya felé, onnan Bálint József tanyája s végre Lajkó Antal tanyája felé.

Itt a betyárok két cs. kir. csendőr s egy dsidas katonát pillantának meg. Ezt látva visszafordulának, de aztán bizva tulnyomó erejükben, megállának s a csendőrökre lövöldözni kezdének.

Ezek csakhamar meg is fordulának, s visszavonultak Lajkó Antal tanyája felé, onnan a *Juhjárás* irányában, a negyedik ta-

nyára, mely Maróthi Györgyé, menekülének.

A betyárok a közel erdőcskében támadó állást vőnek, lövöldöztek; mire a csendörök, s társuk a dsidás lovas, ismét tova menekülve eljutottak *Miskolczi* Antal tanyájához. A betyárok lovai a katonákéinál sokkal futósabbak voltak, s csendöröknek alig volt idejük a tanyán *Miskolczi* Antal házába bevonulni.

Hárman a betyárok közül leugrottak a lóról, előszedék puskáikat, s egy árok hányás mögé vonulva 1 és fél óráig lövöldözének a ház felé: a katonák a lövéseket viszonzóák. A csata kimenetele az lett, hogy a csendörök golyótól találatva az udvaron halva fekvének, a dsidás lovas, szintén nehéz sebet kapva, elvánszorgott ugyan egy közel fekvő árok széleig, de ismételve golyótól találatva, meghalt.

A betyárok, épen dél lévén, a Szeged alsó-városi tanyák irányában elporoczkáztak.

A megölettek holt testeit a tanya lakosai bevitték Dorozsmára. Másnap vizsgálat történt a helyszinén, a *doctorok* pedig a holt-

testéket, a törvény rendelete szerint felbonták. Kitünt hogy *Müller János* csendőr egy golyó által, *Bauer János* csendőr tizedes két golyó által voltak megsebesítve. Szerbath Tamás uhlánus közlegény hat, lövéstől eredő, sebet láttatott holttestén.

Marcz. 30-án 1853-ban mintegy délutáni két és három óra tájban, Szeged városi tanácsnok, *Farkas János* ur, a várostól nem messze fekvő szőlőjében, a baraczkfákat tisztogatta, midőn látta, hogy kerti háza előtt egy kocsi áll meg, melyen három ember ült. Azonban vélvén, hogy ismerősek érkeztek, folytatá munkáját : de csakhamar egy puska durranás ijeszté fel őt nyugalmából. Egy fegyveres betyárt látott maga előtt. Ez épen másodszor is löni akart, de szerencsére a tanácsnok ur kocsisa elég jókor a helyszínén termett s a gyilkos kezéből a pisztolyt kicsavará. Ezt látva *Farkas János* ur is, a rabló felé rohant, hogy azt kocsisa segítségével megköthesse. E közben a rablónak egy társa

is előtermett, de más részről a házhoz tartozók is előrohantak a lármára, s most a támadók szorult helyzetbe jutának. A betyár, ki a tanácsnokra lőtt, egy vasvilladófést kapott a czombjába, s annál könnyebb volt őt most már megfogni és megkötözni.

A rablók (t. i. egyik, ki segítségére jött, s a másik, ki a kocsin maradt s a lovakat tartotta) látva merényletük bukását, megcsapkodák a lovakat, s sebes vágatva „*elzörögtenek*.” A házbeliek utánuk rugaszkodtak s talán el is fogják őket, ha egy szerencsétlen féreértés közbe nem jő. Tudnillik üldözés közben, egy csapat őrjáratban levő cs. kir. vadászra találának, kik őket gyanuból feltartóztaták, nem levén bizonyosak, tolvaj-üldözőkre találtak-e, vagy ne, tán a tolvajok akarják őket ily szin alatt rászedni, s elmenekülni?

A kézrekerült rabló „*Fodor*”-nak nevezé magát, de kiderült, hogy ő kelme senki más, mint ama híres betyár *Ábrahám András*, kit gunynéven „*Pesszer*”-nek is hívtak, s kinek szomorú végét tapasztalandjuk.

Azonban egyelőre olyasmi történt, a mi

a leghíresebb betyárok életében is csak ritkán fordul elő. Tudnillik e veszedelmes rabló, kit őrizet, és bekisérés végett egy csapat vadásznak adtak át, utközben, sebe és kötelékei daczára, *megszökhetett!*

Azonban a sors keze nem sokáig hagyá szabadon e szándékos gyilkost, hanem utoléré csakhamar, azonképen mint következik :

Ugyanis, april 25-én 1853-ban, Szécsi Mihály szegedi tanya-kapitány *Horgos*-ról Szegedre utazván, egy árok széle mellett, néhány juhászbojtárt látott állongálni. Közelebb jöve, látta hogy a földön egy holttest fekszik, s megismeré, hogy ez Ábrahám András teste, kiről elébb emlékezénk. Az orvosi vizsgálatok szerint Ábrahám András agykoponyája szét volt zuzva. Mások is ráismertek a halottra; ezt tanusítá Ábrahám András felesége is, kit bizonyság végett előhitak.

Senkisémet tudta megmondani, mi történt ezen emberrel. És nem is jött addig világos tudomásra, mig Rózsa Sándor magamag nem vallotta, hogy ő verte agyon.

Minthogy azonban e történet mibenléte úgy is csak Rózsa Sándor kézrekerülése után jött egészen tisztára, annak elbeszélését Rózsa Sándor perének szánt czikkünkre kell halasztanunk.

Jan. 5. 1856-ban az ürményházi bíró *Huszka János* hallván hogy egy helybeli lakosnál, Csik Mihálynál az istállóban olyan ló van bekötve, melyre *passust* nem váltottak, délután 1 óra tájban két cs. kir. csendőr kíséretében, a nevezettnek háza előtt megjelent.

A csendőrök az udvaron a kapu mellett maradtak, a bíró a ház ajtaja elé állt és kopogtatott. E pillanatban a konyha ajtajának egy lyukán (mely fenyőfából lévén készítve, azon egy görcs kihultával mintegy tallér nagyságu lyuk támadt) hirtelen lövés történt, a golyó a bíró karját szétzuzta; az ajtó pedig megnyilván, azon egy fegyveres betyár lépett ki.

Ugyanekkor egy második pisztoly durranása hallatszott, mire a csendörök, egy egész csapat betyár jelenlétét vélvén, hirtelen elvonulának. A bíró a második lövésre halva rogyott le az udvar közepén. A betyár magasra emelve fegyverét egy darabig a csendörök után futott.

Később minden elcsendesedvén, ama betyár visszajött a házhoz. Ezalatt az istállóból egy másik betyár is előkerült. Ugy látszik, hogy a második lövés, mely a bírót megfosztá életétől, az istállóban tartózkodó egyéntől vevé eredetét. Így állván a dolgok, Csik Mihály uram se látta tovább magát bátorságban saját házánál, hanem befogá lovait a szánba, s a fagyos uton vendégeivel együtt elhajtatott.

A betyár, ki a házajtó lyukán keresztül lött, Rózsa Sándor volt: az istállóban tartózkodó pedig senki más, mint *Ballangó* Mihály, ki *Pataki* nevet is viselt, de mint „*Kis Búcsi*“ leginkább ismeretes, s kit 1858-ik év nyarán Pesten felakasztottak.

Maj. 9. 1857. délutáni időben egy pár szegedi vadász, *Seyff Károly* és Müller Károly kijöttek nyulászni, s *Király Pál* és *Katona Pál* tanyája közelében nyulat kerestek.

Seyff Károlynak ezalatt elromlott a puskája s kocsira ült, míg társa Mayer Károly tovább vadászgatott. Talált is nyulra, rá is lőtt, de bár megsebesítette a vadat, az azért elbujt a buzavetésben.

Körülbelöl 400 lépésnyire lehetett Katona Pál tanyájától, midőn nem messze tőle egy sötét testet látott a zöld buza között. A sötét test megmozdult, s egy ember vált belőle, ki hangos szóval kiáltá: „Mit akartok itt?” A vadászok mondták, hogy nyulat keresnek; az idegen felelé: Hogy merik itt a szegény ember buzáját tapodni?“

Seyff Károly, ki azelőtt csendőr volt, látva hogy miféle emberrel van dolga, átvevé társától a kétcsövű fegyvert, melynek egyik csöve azonban már az iménti nyulra ki volt löve s elébbe jött. Ez alatt azonban az idegen egy *karabint* kapott elő a földről, s kétkedés nélkül Seyff Károlyra lőtt: a golyó süvitett a buza fűszálai felett, de cél-

ját nem találá. Az első lövést a második követte, de ismét süker nélkül.

A vadászok, tudva hogy csak egy puska csövik van töltve, jobbnak látták visszavonulni. A betyár nem üldöze őket, hanem istenkáromlás között szidta a „*volt zsan-dárt*“. Erre a vadászok Király Pál tanyája felé indultak.

Azonban Rózsa Sándornak (mert mint azonnal kiderül, ő volt a buzából felemelkedő fegyveres betyár) ez volt utolsó cselekedete a pusztákon.

A sors keze itt éré utól a bünöst, ki még e napon a törvény kezébe került.

III.

Rózsa Sándor elfogatása.

A fenebb nevezett vadászok Király Pál tanyájára érvén, elbeszélék mi történt velük. Nem sokáig volt szándékuk itt maradni, azért is kocsijokra ülének, hogy békében haza mehessenek.

E pillanatban Kelemen István nevü bé-

res, ki Horváth János szolgálatában volt, a helyszínére jött s beszélé, hogy épen most Katona Pál tanyáján egy lövést, s arra nagy jajgatást hallott következni, a miből véli hogy ott valami nagy szerencsétlenségnek kellett történni.

A tanya birtokosa Király Pál azonnal szomszédja tanyájára ment át, s ott nagy csodálkozására Rózsa Sándort megkötözve a földön feküdni látta!

Az első pillanatban azt sem kérdezte, miként jutott e híres betyár ezen állapotba, s csak hallgatá a megkötözöttnek éktelen káromkodásait.

Rózsa Sándor e pillanatban, midőn kezei megkötve levén, erejének és ügyességének hasznát nem vehette, csak fenyegetőzni tudott. Azt mondá : Nem fél ő attól, hogy felakasztják : ő tudja csak egyedül hova ásták el a menekvő magyarok 1849-ben a koronát, s ha azt felfedi, szabad lesz ismét; elpusztítja a vármegyét : s Katona Pál csak fenn a levegőben vessen buzát, ha azt a tüztől megmenteni akarja.

A körülállók, kik jól tudták hogy az or-

szág szent koronája, már régen azelőtt megkerült, csak szánakozással nézhetének a fenyegetőzöre.

De mi történt Rózsa Sándorral, hogy így megkötözve tehetlen állapotba juthatott?

Ime : elfogatásának története :

Rózsa Sándor, már jó ideje mult, hogy Katona Pál háza körül vert tanyát. A tanyától mintegy 200 lépésnyire két boglya állott, melynek belsejében egy üreg volt hagyva, hogy ott egy ember szükség idejében ellakhatott. A háztól mintegy 150 lépésnyire egy régi határdomb forma emelkedés volt, melyre ha valaki felállott, szép tiszta időben messze messze elláthatott a puszták távolába. Azon hely volt ez, hol Seyff Károly és Müller Károly ama fegyveres embert kevéssel ezelőtt először megpillanták.

Rózsa Sándor, ki Katona Pál iránt egy idő óta csak félbizalommal viseltetett, s kinek félig meddig már megsugták, hogy ezen ember öt a csendörök előtt el akarja árulni, most, midőn Seyff Károlyt a volt csendört, maga felé jönni látta, azon gyanura jött,

hogy ezeket csakis Katona Pál hozhatta az ő nyakára.

Elüdvén tehát fegyverével a veszedelmet, bemene Katona Pál házába, s ott csak a szolgálót *Malatinszky Erzsébetet* találá, s parancsolá e 14 éves fiatal lánykának, hogy a gazdát, ki az istállóban marhákkal volt elfoglalva, azonnal behija.

Katona Pál hallván az izenetet, mi rozat sem gyanított, s azért a hívásra megjelent.

És mondá :

— Jó estét, Sándor.

Ez azonban nem fogadá a szives köszöntést, hanem rettenetesen kiáltva mondá :

— Közel ne jöjj, mert mindjárt meghalsz!

Ezzel egyszersmind Rózsa Sándor bundája is, elől kissé kétfelé nyilván, Katona Pál megpillantotta, hogy Rózsa Sándor fegyvert tart kezében. Hogy tehát a bajt megelőzze, késedelem nélkül ellenfelére rohant, s miután Rózsa Sándor a nagy bundában kevésbé tudta magát védeni, a birkózás közben, mindketten a földre hullottak.

E közben, amint így egymáson feküve a földön hencseregnének, Rózsa Sándor pus-kája elsült s a golyó Katona Pál karjába furódott. A lövésre *Agnes* asszony, Katona Pál felesége is berohant, míg másfelől a a szolgáló *Malatinszky Erzsi* a szomszéd tanyabelieket segítségre kiáltotta. *Agnes* asszony látva férje veszedelmét, bátran előre lépett s Rózsa Sándornak nyakára hágva, egy baltával ütni kezdé férje megtámadóját. A szomszédok is megérkezvén, ezek Rózsa Sándoron erőt vettek, megfogák, s keményen megkötözik.

Még azon órában kocsi állt elő, s Rózsa Sándort husz évi betyárkodása után Szeged felé indíták, hogy ott átszolgáltassák a törvény kezébe.

Ezen utban történt : hogy a kocsi előtt történetesen egy nyul futott az uton keresztül. Egy közmondásszerű előítélet szerint, ez szerencsétlenséget szokott jelenteni. Ezt látva Rózsa Sándor kiszalasztá ajkain :

— Egy nyul tett engem szerencsétlenné!
Később nagyon megbánta, hogy ezt mondta, mert e nyilatkozásával mintegy el-

ismerte, hogy ő volt azon betyár, ki a vadászokra lőtt, s azért eltagadta szavait, s vitatá, hogy ő, ki a kocsiban feküdt, az uton átfutó nyulat nem is láthatta; aztán meg az éj is igen sötét vala.

Azonban még másodszor is elárulá magát, midőn saját sorsára nézve vigyáztalanul mondá :

— Erre a Katona Pálra tett lövésre oda sem *böjsszitek*; nagyobb baj az nekem, hogy a zsandár-csöszökre löttem!

Tudnillik : Rózsa Sándor meg sem álmodta, hogy Seyff Károly és társa őt meg nem ismerték a buza között. Pedig ugy volt: a vadászok egyike, ama betyárról csak annyit tudott mondani : ilyenforma ember volt, jól megvigyáztam a *hangját*.

Katona Pál Szegedre került a kórházba. Itt a lövés által szétzuzatott karját el kellett vágni, később maj. 22-én 1857. meghalt.

Rózsa Sándornak pere hosszadalmas volt. Előbb, ugy irták a lapok, rögtöni bíróság elé állítaték, azonban a tanuk sokasága, s más körülmények nem engedék perét ez uton végbemenni. Később az 1848-ki tetteiért

felségárulási kereset intéztetett ellene; de legfensőbb nyilatkozat folytán kijelentetett, hogy e tettei végett a legmagasabb kegyelem ö rá is kiterjesztendő. Ekkor aztán a budai cs. kir. törvényszék elé állítottatott, melynél aztán ellene a vizsgálat folytatattván, febr. 15-én 1859-ben a nyilvános törvényszéki tárgyalás is megkezdődött.

Az öt tagból álló bíróság elnöke : cs. kir. országos törvényszéki elnök Szekrényessy Endre. Az államügyész, vagy is a közvádló, Lienbacher ur volt, a vádlott védelmezőjévé Balássy Antal ügyvéd ur neveztetett ki.

IV.

Mint vallottak a tanuk Rózsa Sándor fejére?

A mondott napon a törvényszék teremében, a nyilvános tárgyalások nagy közönség jelenlétében kezdődének meg.

Elolvastatván a vádlevél, a törvényszéki elnök rövid, de velős beszédet intézett a vádlotthoz, s felszólítá őt, hogy mindenben

csak az igazat felelje : a tagadás mitsem használ, mert a törvényszék ugy sem egyedül abból fog itélni, mit felel a vádlott, hanem hogy mit vallanak a tanubizonyságok. Azután mondá : hogy Rózsa Sándor, ki elhiresült betyár, életében mindig bátorságot tanusított, mutassa meg most, hogy a mit elkövetett, azt tartózkodás nélkül megvallani is meri.

Mindenekelőtt Rózsa Sándor elfogatásának története jött szóba, s erre nézve a vádlott kinyilatkoztatá : hogy ő Katona Pált mindig hű barátjának tartotta, s nem foghatja meg, miért akart ezen ember ő ellenében ellenség módjára fellépni. Mikoron ő a szobába lépett, épen nem vala szándoka Katona Pált bántani : azért nem is ő támadá meg „komáját“, hanem attól támadtatott meg ; annak pedig, hogy puskája elszült, ő egyáltalában nem oka.

Ezután előmutatták a törvényszék előtt azon tárgyakat, melyek mint gyanusak, Rózsa Sándornál és lakásán a boglya alatt találtattak. Ilyenek, két darab fegyver, egy tárcza, 50 darab töltény (golyóval). Ezen

kivül mint nem gyanus tárgyak: szappan és egy kis tükör.

Az elnök kérdé tőle: mire való volt neki a szappan és tükör? mely kérdésre Rózsa Sándor csak mosolygott: mintha mondta volna: azért, hogy a pusztán laktam, én is csak csinositgátam magamat, a mennyre lehetett.

A vádpontokra nézve Rózsa Sándor, *kettőt kivéve*, mindent a legnagyobb következetességgel *tagadott*. Csak azt vallotta meg: hogy 1849. évben, novemberben, a katonákra lött, mert a sötétben azt hitte, hogy rabló-rácok törnek házára. Ugy szintén megvallotta, hogy Ábrahám Andrást, vagyis *Pesszert* agyonverte.

— Rettenetes jussom volt hozzá — mondá — mert mindig az én nevem alatt rabolt!

Az elnök kérdé:

— Védelmézé magát Pesszer?

— Nem. Csak azt mondá: jobb ha ti verték engem agyon, mintsem az akasztó-fán haljak meg.

Ezután Rózsa Sándor erősen védé ma-

gát azon vád ellen, mintha ő valaha valakit megrabolt volna, ő marhakereskedésből élt : marhát vett és eladott, és maga védelmezése közben erős hangon szóla a törvényszék tagjai felé :

— Ha csak annyit raboltam mint a kis ujjam : kész leszek meghalni!

Erre következének a tanuk vallomásai.

Körülbelöl 40 ember : férfi és asszony valának jelen, kik, e több nap alatt folytatva tartott törvényszéki ülés előtt, néven szólítatva, a terembe lépének, s a mit tudtak a dologról, elmondák.

Mi azonban csak azon tanuk vallomásaira szoritkozunk, kik a körülményeket felvilágosító részletesb adatokat hozának fel. A többieket csak névről említjük meg, s vallomásaik lényegét adjuk hozzá.

I. Tanuvallomások az 1842. okt. 1. napján végbement marhalopásra nézve.

1. *Héjja István*, jelenleg kertész Mágócsón, korábbi esküjére hivatkozva mondja : 1842-ben mint csordás őriztem a nyáját. Egy estén négy lovas betyár jelent meg a

pusztán, ezek közül egyik, Csákó András társamra pisztolyt fogott: a többiek 13 marhát elhajtottak. A betyárok egyikét, *Török Samut*, megismertem; azt hiszem, a másikat is: ki is Füsti-Molnár Pál volt, s hallottam, hogy mondták: Rózsa Sándor is köztük volt.

Erre a törvényszék színe előtt Rózsa Sándort szembe állíták Héjja Istvánval, ki felelé:

— Nem ismerem ezt az embert: nem is volt jelen a marha lopásnál.

2. *Csákó András* az elébbihez hasonlóképen vallja: Rózsa Sándort csak egyszer látta, Budán, az előleges vizsgálat alkalmával. A szembesítéskor mondá: „Nem tudhatom, ha ezen ember közte volt a betyároknak, én legalább nem ismerek rá.

3. *Füsti-Molnár Pál*: „Én ezen marhalopás miatt szenvedtem a tömlöczben, de ártatlanul, mert most is azt mondom, nem vettem részt a lopásban. Én és *Török Samu*, ítélet által, 1310 forintot (váltóban) fizettünk a marha tulajdonosainak. Rakoncza Ferencz és Kókai János az ő részüket ne-

kem később vissza is adták. Én a fogságom alatt hallottam, hogy Rózsa Sándor volt, ki e dolgot elkövette.

Héjja István és Csákó András még egyszer előhivatának, és Füsti-Molnár Pálnak szemébe mondják: hogy ők, mint csordások jelen lévén a rablásnál: Füsti-Molnárt a betyárok között látták, de Rózsa Sándort nem.

4. *Rakonczai József* az elorzott marha egyik tulajdonosa, az elébbi adatokat ismétli.

Elolvassák Kókai János és Mucsi István *özvegyeinek* tanuvallomását. Az asszonyok bizonyítják, hogy férjeik kárpótlást ugyan kaptak, de arról mitsem tudnak, hogy férjeik e pénzt később Füsti-Molnár Pálnak visszaadták volna.

5. *Babarczy János* városi hadnagy előadja: „1842. őszén *Kotolár Miklós* vezérlete alatt tizennegyed magammal Veszelka Péter tanyájára mentünk, hogy ott két lapangó betyárt elfogjunk. Török Samut elfogtuk, de a másik elszaladt. A ház gazdája azt mondta, hogy ama másik Rózsa Sándor volt.

A tanu ismeri Rózsa Sándort: a szembesítéskor mondá: Ez Rózsa Sándor; de

hogy a megfutamodott betyár Rózsa Sándor volt-e, nem tudja, mert a sötétben akkor nem ismerhette meg.

6. *Holorics József*, szegedi perzekutor, ismétli az elébb mondottakat. A betyárok löttek, s az első lövés az ő dolmánya gombját éré. Török Samut elfogván, ez szomjazott, de addig nem adtak neki vizet, míg meg nem mondotta, hogy ki volt a másik betyár, a ki elfutott : ekkor mondá : hogy az Rózsa Sándor volt.

7. *Lovász Pál*, perzekutor. „Én is jelen voltam, mikor Veszeka Péter tanyáján ama két betyárt elfogni akartuk. Veszeka Pétertől hallám, hogy az, a ki elfutott, Rózsa Sándor volt, én azonban Rózsa Sándort nem ismerem. A szegediek tudták ugyan, hol szokott Rózsa Sándor tartózkodni, de nekünk nem mondták meg, mert félték tőle és társaitól.

8. *Ghiczey Samu*, pesti ügyvéd : „Nem foghatom meg, miért vagyok én e tárgyalás alkalmával mint tanu felhiva. 1855-ben, télen peres dologban Pestről Szegedre utazván, egy öreg urral találkozám, ki szinte

oda szándékozott. Utközben hallám tőle, hogy ő Rózsa Sándornak keresztapja, s én örvendettem rajta, gondolván, ha Rózsa Sándor keresztapjával utazom, nem bántanak a betyárok, mert azon időben Szeged körül az utazás veszedelmes volt. Elérkezve a *kisteleki* csárdába, ott egy idegent láttam, ki kappan pecsenyét evett, s kivel az én utitársam beszélgetni kezdett. Később egy sántikáló legény jött a csárdába, ki a pecsenyét evő idegennek valamit fülébe sugott, mire ez fegyverét véve sietve eltávozott. Néhány pillanat múlva egy hivatalnok jött be, többektől kísérve, s értesültem : hogy ezek Rózsa Sándort vélték itt találhatni.

Erre Ghiczey Samu ügyvédet Rózsa Sándorral szembesíték : s kérdék tőle : Ez volt azon ember, ki kappan pecsenyét evett a csárdában, és a ki a sántikáló legény egy pár szavára, puskáját vevé s eltávozik?

Mire *Ghiczey Samu* ügyvéd ur felelé.

„A mellénye ilyen volt mint ennek. De az szökébb ember volt; valóban azt hiszem: nem ez volt a kit ott láttam.

Miután e marhalopásra nézve senki

Rózsa Sándorra egyenesen nem ismert; a vádló államügyész ur később e vádpont vitatásától elállott.

II. Tanuvallomások, Brendza Miklós nevű katona meglövetése, és Száry Bálint megsebesítése tárgyában.

1. *Vékes Imre*, birtokos, azelőtt szegedi pusztai kapitány előadá : 1849-ben, cs. kir. kerületi főispán, Gál Eduard ő méltósága parancsolatából, Tary Pál tanyájára mentem, hogy Rózsa Sándort elfogjam. Két persekutor jött velem és 12 katona. Mintegy éjfél után volt, midőn a tanya elé érkeztünk. Kérdésekre, ki van itthon, felelék, hogy a gazda. A szobában gyertya égett. Én a katonákat külön helyekre rendelém : néhányan a konyhaajtó elé álltak, mások az ablak alá, a többiek az istálló ajtajában foglaltak helyet. Erre nem sokára a házból háromszor, vagy négyszer ránk lövének, egyszersemind jelenték nekem, hogy valaki az istálló melletti náddal kerített helyről kiugrott és elfutott. A lövésekre két katona

sebet kapott. Erre visszavonultunk; elmenénk bizonyos *Ivanovics* nevü ember tanyájára. Másnap 40 katonával jöttem vissza, de már akkor senkit sem találtam ott.

A vádlott, Rózsa Sándor, ki e dolgot nem tagadja, felelé :

— Én csak kétszer löttem egy két csövü pisztolyból, *kettőt vágtam ki, de mindjárt fogott*. Különben pedig ez a *Vékes Imre*, ki akkor pusztai kapitány volt, mindig biztattott engem, hogy mitől se féljek, mert majd hirt ad ő nekem, ha baj lesz. Azért is a *Kőrösi György* tanyáján 300 forintot (váltóban) adtam neki. Ugyan annyit adtam *Mihályfy* perzekutor komiszárusnak. Egy harmadik komiszárusnak szintén 200 forintot, hogy engem tudósítsanak, ha veszedelem fenyeget.

Vékes Imre tagadja, hogy Rózsa Sándortól pénzt fogadott volna el. Sőt inkább 1000 forintot költött a sajátjából, fizetvén a kémeket, kik öt Rózsa Sándor nyomába igazithatnák.

2. *Bodó Katalin*, Rózsa Sándor állítólagos neje, ki igen vonzó külsejü menyecske s kellemes hanggal bir, előadja : „Én Rózsa

Sándorral Szegeden a Rókus templomban esküdtem meg. Idősb fiam 16 éves mult, de ez házasságon kívül született; kisebb fiam, Sándor, atya nevét viseli. Férjem miatt 3 évig voltam befogva Szegeden, Komáromban és Csehországban. A mikor Vékes Imre tanyánkra jött, kimentem az udvarra, s a mikor kérdezte, hogy ki az uram? felelém : az a kit keresnek. Azután parancsolá, hogy gyertyát gyujtsak, s én engedelmeskedém. Hol volt ezalatt az uram, a kamarába ment, vagy szobába maradt, nem tudom. Én csak azt láttam, hogy Vékes Imre többekkel jött. De azt nem tudtam katonák-e vagy mások, mert sötét ködös éj volt. Másnap elhagytam a tanyát, s elmentem Kováncs Bandiék tanyájára, s jó darabig ott maradtam.

3. *Csikós György*, városi pandur, szintén jelen volt de ujjabb körülményt nem hoz fel.

4. *Mihályfy Ferencz*, városi drabant : azt mondja hogy az első lövés után az istáló háta mögé vonult, mert még ekkor nem volt fegyvere. Állítja hogy két lövésnél több történt. Mikor Rózsa Sándor elment, ök *Ivanovics* tanyájára vonultak.

A vádlott Rózsa Sándor e tanunak szemébe mondá.

— Jól ismerem Mihályfy Ferencz urat. Ennek adtam *Borbás* tanyáján 300 forintot, hogy minden baj felől tudósítson. Később mikor már Katona Pál tanyáján laktam, ott is találkoztam vele. A feleségem által is küldtem neki, egy papirosba takarva, 3 aranyat.

Bodó Katalin még egyszer eléhvivatván, elébb nem ismeré meg Mihályfyt, de aztán mondá, hogy ennek adott Szegeden három aranyat.

Mihályfy Ferencz mind e szemrehányásokat hamis beszédnek nyilatkoztatta.

5. *Száry Bálint* : szabadságos katona, Vilmos főherczeg 12. számú gyalog ezredből; gallicziai születésű s csak lengyelül beszélvén, szavait *Golumbiowszky Szaniszló* tolmácsolta : E tanu szerint a katonák minden ajtót és ablakot elállottak, csak azt nem a honnan Rózsa Sándor kirentott. Maga Száry Bálint se látta hogy még egy ajtó van ott, mert sötét volt. Ő a konyhaajtónál állott, háttal azon másik ajtóval. Midőn Rózsa

Sándor kilépett, azt kiáltá : „mit akartok itt rablók?“ erre lövés hallatszott, Brenda Miklós meghalt, én sebet kaptam, de azért a megfutamodó Rózsa Sándorra kilöttem fegyveremet (ez volt azon harmadik lövés, mit érdemes komiszarius uraimék hallottak.) A katonák, kik mind lengyelek voltak, az Ivanovics tanyájáról megint vissza akartak menni Rózsa Sándor házához, de a komiszariusok nem engedték. Száry Bálint aztán a szegedi kórházban 1 évig és 6 hétig feküdt. A golyót feje csontjából vonták ki, s még 6 darabka csontot is, melyet a golyó eltört. Nagy fájdalmai voltak, most is szenved ha rossz idő következik. Az orvosok bizonyossága szerint Száry Bálint sebe életveszélyes volt.

III. Tanuvallomások, több tanyai lakó megveretése, s két csendőr s egy dsidás lovas megöletése tárgyában.

1. *Ábrahám János*, szegedi tanyabirtokos: „Hat esztendővel ezelőtt (Sept. 12. 1852) jókor reggel hallám, hogy lovak dobognak s láttam hogy 5 fegyveres lovas betyár érkezik a tanya elé. *Rózsa Sándor*, *kit megis-*

mertem, világos barna lovon előre jött, s borzasztó káromlások között botot emelve, verni kezdet engem s mindegyre mondá: „zsandár igazgató vagy“ (az az olyan, a ki a zsandárokat valakire ráigazitja). A többi négy betyár is nekem esett, s lovaik engem letapodának. Feleségemet az ajtó küszöbénél leütötték, épen mikor beszélni kezdett volna. Aztán bevivének a házba s ott még egy sort vertek rajtam. Négyet ismertem a betyárok közül : Rózsa Sándort, Morót, Rehákot és Fazekas Danielt. Ezek azzal fenyegetének, hogy felakasztanak minket, ha nem azt mondjuk, hogy a zsandárok vertek meg minket. A betyárok innen a Rónai tanyájára mentek; visszajöttek ugyan egy idő múlva megint, de aztán ismét elmentek Dorozsma felé a tanyákra. Később a dorozsmai juhász, Gábor Sándortól, hallottam, hogy ezek a betyárok 3 zsandárt megöltek.

A szembesítéskor Ábrahám János mondá:

— Ez Rózsa Sándor, ez vert meg engem, 2 hónapig voltam beteg : 100 pengőt kérek fájdalomaimért kárpótlásul.

Rózsa Sándor ellenben viszonzá : Nem

ismerem ezt az embert; soha sem voltam a tanyáján.

2. *Ábrahám Erzsébet* (az előbinek felesége) vallá : „Mikor én kijöttem a házból, akkor már a betyárok az uramat verték. Én a küszöbön álltam, s ekkor egy a betyárok közül úgy arczul ütött, hogy a földre rogytam : egy másik betyár mellbe ütött. Mindnyájan fegyveresen voltak. *Rózsa Sándor*, *kit én személyesen ismerek*, volt a betyárok vezére : ő mondta hogy „elég“, mikor már az uramat nagyon megverték.

A szembesítéskor e tanu is rávallott Rózsa Sándorra, s mondá : ez Rózsa Sándor, ez vert meg minket a tanyán.

Ellenben a vádlott Rózsa Sándor tovább is mindent tagadott s viszonzá :

— Hamis lélekkel mondja.

3. *Öregebb Meszes Péter* : „Azon napon elmentem Péter fiamhoz, hogy lássam, hogy s mint van, mert azelőtt a betyárok el akarák őt vinni, de a fiam elszabadult tőlök, s felment János fiam tanyáján a padlásra, s nem tudták onnan lehozni. Ekkor két betyár rám rohant, azt mondták : térdeljek le

mert mindjárt agyon lönek — de ez csak fenyegetés volt. Hanem elvittek engem a Rónay tanyájára, s mondák, hogy Rózsa Sándornak van velem egy kis számadása. Ide érve, János fiammal együtt rettenetesen megverték; s mikor már feküdtem a földön, egy betyár megrugott a sarkantuval s a karomból sok vér folyt. A betyárok között megismerém Gácsit, Hudobát, Morót és Rózsa Sándort. Rózsa Sándor a padon ült, és én becsülöm őt, mert parancsolá a többieknek : „az öregnek a fejét ne üssétek!“ Betegségem egy hónapig tartott: 100 forintot kérek fájdalompénz fejében.

A szembesítéskor e tanu a vádlottban Rózsa Sándorra ismer, ki őt megverte: Rózsa Sándor tovább is mindent tagadott.

4. *Meszes János* előadja: hogy testvére az ő háza padlására menekült. A betyárok őt a Rónay tanyára vitték. Ő is rá ismer Rózsa Sándorban ama betyárok vezérére. Rózsa Sándor tagadja, hogy ott lett volna a Rónay tanyán.

5. *Csizmás* máskép *Gombos József*: „Azon időben én béres voltam a Rónay-tanyán. A

betyárok bevittek a szobába, s először is engem kötéllel addig vertek, míg mozoghattam. Az, kiről a többiek mondták, hogy Rózsa Sándor, nem vert engem, csak *komen-dirozta* a többit. Egy hónapig voltam ebbe beteg: 100 pengőt kérek fájdalompenz fejében.

6. *Kerekes Lázár* : „Én a nagy lármára az Ábrahám tanyájára mentem, hogy lássam mi történik ott, de megadtam az árát, mert a betyárok megfogtak, elvittek a Rónay-tanyára, s ott kegyetlenül eldöngettek. Aztán elhitták a feleségeinket, hogy ezek minket megmossanak. A Rónay-tanyán a gazda, Földy Antal, borral, kenyérrel, szalonnával traktálta a betyárokat, kik a sebesültekre is bort öntöttek.

A szembesítéskor ő is Rózsa Sándorra vall, de ez tagadja hogy ő lett volna ott.

7. *Selymes Mihály* : „Engem két betyár hajtott a szobába, s egyik még kívül ütött rajtam egy jókorát. A szobában addig vertek míg el nem szédültem. Akkor jöttem magamhoz, midőn egy betyár a sarkantyujával a balkönyökömet megbökte. 9 vagy 10 hétig voltam beteg.

A szembesítéskor mondá :

— Valóban nem mondhatom, hogy ezen ember kit itt látok, azon betyárok között lett volna.

8. *Selymes Erzsí*, (az előbbi felesége). Csak azt látta, hogy öten vagy hatan vérben fetrengenek a szobában. Nem tudja, ha ama betyárok között Rózsa Sándor jelent volt-e vagy nem, hanem csak másoktól hallotta. A szembesítéskor mondá : *Ezen embert soha sem láttam.*

9. *Földi Antal* azon időben a Rónay-tanya lakosa : „Két esztendeig fogságban voltam, és vizsgálatot tartottak felettem, mert vádolának, hogy a betyárokkal egyetértettem. Nem volt igaz. A törvény *feloldozott.* A betyárok egyike ki akarta kaparni a szememet. Parancsolák, a verekedés után, hogy kenyeret, szalonnát, bort adjak. Nem tudtam hogy az előttem álló Rózsa Sándor, azon betyárok között lett volna.

Az államügyész indítványára, bár a védelmező ügyvéd ohajtotta is volna, e tanut mint *gyanust*, a törvényszék meg nem eskettetni elhatározta.

10. *Csizmás István*, kocsis, keveset tud.

Atyját Csizmás Józsefet a betyárok a házba vitték s megverték. Ő megijedt, s félve, nehogy kár legyen a sertés-nyájban, a csürhét a mezőre hajtotta. Láta, hogy a betyárok Dorozsma felé mentek, de nem tudja, ha jelenlevő Rózsa Sándor ezek között volt-e, vagy nem.

11. *Gábor Sándor*, juhász : „Láttam, hogy a betyárok a Rónay-tanyáról a Jerney erdőbe mentek. Magam is az erdőbe menvén, ott találám Rózsa Sándort a többiekkel, mint : Fazekas Dávid, Moró, Hudoba, és Gácsi. — Moró rám fogta a fegyverét, s fenyegetett, hogy meglő. De Rózsa Sándor mondá : ne bántsd : mi hasznod volna belőle? Ekkor eleresztettek. A betyárok puskával és pisztolyokkal voltak. Később Vass Mihálytól hallám, hogy ezek a betyárok a Miskolczi-tanyán három zsandárt megöltek. Én magam is láttam, hogy a Lajkó tanyájától két zsandár s egy uhlánus lovas jött arra felé. Ezek, mikor meglátták a betyárokat, rájuk menének, de később a zsandárok visszafordulának, s most már a betyárok üzék őket. Egy darabig néztem őket, de

aztán az erdő háton elvesztek szemeim elől.

A szembesítéskor mondá :

— Ez Rózsa Sándor. Ez parancsolá Morónak, hogy nekem békét hagyjon : én öt derék embernek mondom, mert az életemet megmentette.

Rózsa Sándor egyszerűen mondá :

Nem én voltam : hamis lélekkel mondja.

12. *Mészáros*, máskép : *Pópa Mihály*.

„Én az öt betyárt, az én uram Jerney József tanyája előtt láttam elmenni. Alig voltak tölem tiz lépésre, de én nem néztem szemökbe, mert azt a betyárok nem szeretik.“

— A tanu elbeszéli a történetet, mint jöttek a csendörök, s mint üzetének a betyároktól. Ő már tovább láthatott, s vette észre, hogy a csendörök a Maróthi tanyájára huzódtak. Rózsa Sándort nem ismeri.

13. *Lajkó József* : a Lajkó Antal tanyáján egy csendört látott a ki evett valamit, a midőn látva a betyárokat, intett nekik, hogy jöjenek közelebb. A csendörök aztán Maróthi tanyájára mentek, onnan a Bálint tanyára. Két lövést hallott, s látta, hogy a be-

tyárok a Maróthi-tanyán| leszálltak lovaikról. De aztán tovább menve, a Maróthi kis erdeje miatt, őket nem láthatá. Rózsa Sándort nem ismeri.

A tanuk ezenkívül egyhangulag mondák, hogy e történet Mária napján, délelőtt ment végbe. A betyárok világos barna lovon ültek, *ujjast* viseltek fehér gombbal, s csak gatyá volt rajtuk, meg kerek kalap és fehér szür.

Következik azon tanu, kinek házánál a betyárok a két csendőrt, s a lovas dsidást agyonlövék. Ez :

18. *Miskolczi József*, dorozsmai tanya-birtokos : „A tanyám udvarán állottam, midőn reggeli 10 óra tájban két csendőr s egy uhlanus udvaromba térének, s mondák : hogy jönnek a betyárok. Csakhamar láték öt betyárt, s ezek a szomszéd Miskolczi István tanyáján megállapodának. Hárman a betyárok közül leugrának a lóról s a zsandárookra lövöldözének. Később a többiek is löttek, valamint a zsandárok is azokra vissza. Tartott így a lövöldözés, miglen a zsandár káplárt a lováról lelőtték. Erre a másik zsandár az istálóba huzta magát. A

betyárok most udvaromba jöttek, kihuzták a zsandárt az istálóból, letérdeltették, s közelről agyon lötték. Az Juhlánus elfutott udvaromról; miként halt meg nem tudom.

Erre a törvényszék Rózsa Sándort Miskolczi József elé állitató, s kérdék : ez volt egyike azon betyároknak?

Mire felelé :

— Nem emlékezem, hogy ezen embert, azon betyárok között láttam volna!

15 Nebizd-rá Jancsi, kit másként Molnárnak is neveznek, vallja : „Én azon időben árendáltam a Miskolczi Antal tanyáján. Mária napján, 10 órakor lövéseket hallottam, előbre akartam menni, de a betyárok visszatartóztattak; tarthatott a lövöldözés másfél óráig. Midőn minden elcsendesedett, elmentem oda, s láttam a holttesteket.

A szembesítéskor mondá Rózsa Sándorra.

— Ez az ember nem az, ki engem visszatartóztatott, és nem is hasonlít azon betyárokhoz.

16. *Vass Mihály* tanyabirtokos, csak messziről nézte a dolgot. Három betyár lött, kettő hátrább, töltötte a fegyvert. Egy a

betyárok közül mondta : hogy a holttesteket vigyék be Dorozsmára.

— A szembesítéskor mondá :

Nem emlékezem, hogy ezen embert a betyárok között láttam volna.

17. *Vass Mihály*, újabb körülményt nem tud felhozni. A szembesítéskor Rózsa Sándorban a betyárok egyikére nem vél ismerhetni.

18. *Gyémánt Pál*, mindent csak messziről látván, nem tudhatja, hogy a vádlott azon betyárok egyike lett volna.

19. *Ifjabb Lajkó Ferencz* : Hasonlóképen.

20. *Bende István*. Nem látott semmit, künn járt a mezőn. E tanut, mint a ki nem volt jelen, a törvényszék nem tartá szükségesnek megesketni.

Tehát mig egyfelől a betyárokat, kik az Ábrahám és Rónay-tanyán, az embereket megverék, annyian megismerék : most midőn három ember halála forgott kérdésben, husz tanu közöl, Rózsa Sándorban, ama betyárok egyikére, egy sem vélt ismerhetni.

A meggyilkolt csendörök nevei : Sauer János tizedes. Müller János egy csillagos ; a dsidás Szerbáth Tamás volt.

**IV. Tanuvallomások Ábrahám András,
máskép Pesszer nevű haramia megöletése
tárgyában.**

1. *Szécsi Mihály*, szegedi pusztai kapiány, elmondja mint találta Pesszer holttestét a mezőn.

2. *Farkas János*, szegedi városi tanácsnok. Elbeszélé : mint lőtt reá egy haramia, midőn a szőlőskertben a barackfát tisztogatta. Aztán előadja : „Három héttel ezután eljőve hozzám Szécsi Mihály, s mondá, hogy egy betyár holttestét találta az uton, s meglehet hogy ez épen az volt, ki a kertben rám lőtt. Megnéztem a holttestet, s megismerém hogy az valóban Pesszer-Ábrahám. A bajusza ki volt tépve, s ez akkor történt vele, mikor a kertben megfogták. Rózsa Sándort kétszer láttam életemben, a forradalom idejében.

Szembesítettvén Rózsa Sándorral, mondá :

— Ez Rózsa Sándor, de ez nem volt Pesszernek ama betyár társa, kivel együtt jött. Azok a *Vass* testvérek voltak.

3. *Erőskövy Antal* doctor, orvosilag bizonyítja Pesszer sebeinek halálos voltát.

Rózsa Sándor megvallja hogy ő verte agyon Pesszert, amint ezt az olvasó a vádlott védelmezőjének előadásából, alább, körülményesen érteni fogja.

V. Tanuvallomások, Huszka János ürményházi bíró megöletése tárgyában.

1. *Csik Mihály*, majsai születés, rom. kath. azon időben ürményházi lakos.

(Ezen Csik Mihály, mint rab jelent meg, mert a nagybecskereki cs. kir. törvényszék előtt vádolva van : hogy Huszka János ürményházi bíró megöletése alkalmával, Rózsa Sándornak és Ballangó Mihálynak (Kis Bácsi) a megszökésben segítséget nyújtott. Felsőbb rendeletnél fogva azonban Csik Mihály pere, Rózsa Sándoréval együtt tartandónak határoztatván, e vádlott, (jelenben mint tanu) fegyveres kíséret között hozatott a terembe.)

Csik Mihály előadá : „Egy napon két ember jött hozzám, s lovaikat az istállóba

köték. Én ezt nem akartam megengedni, de az egyik mondá : Én Ballangó Mihály vagyok, s mi ma itt fogunk maradni. Miután tudtam hogy Ballangó Mihály híres betyár, nem mertem ellenkezni vele. Délután a biró, Huszka János, két zsandárral az udvaromba jöven, midön ezt a betyárok látták, Ballangó Mihály a szobából a konyhába, onnan egy lyukon az istállóba ugrott. A másik betyár, kiről most már tudom, hogy Rózsa Sándor volt, a zárt konyhaajtó elé állott és háromszor fenhangon kiáltá: A kinek kedves az élete, ne közelítsen! Azután kilött az ajtón, egy lyukon, s láttam hogy a csendöröket üzöbe veszi. Midön minden ismét csendes lön, a betyárok befogták a lovakat a szánba, s parancsolák hogy én is velök menjek. Huszka János biró holtteste az udvaron feküdt. Ő az én sogorom volt. Elindulván a betyárokkal, másnap Hegyesre értünk, hol három napig maradtunk egy odavaló paraszt embernél, kit nem ismerek. Itt szánunkat kocsival cseréltük fel. Utközben igyekvém a betyárok elől megszökni, de nem lehetett. Aztán eljöttünk a szegedi tanyákra; elébb Pap Pál

házában szálltunk meg, úgy jöttünk Katona Pál tanyájára. Itt munkába álltam Katona Pál mellett, ott maradtam sz. György napig. Rózsa Sándor és Kis Bácsi nem maradtak mindjárt ott, hanem elmentek, Isten tudja merre.

A szembesítéskor mondá :

— Ez Rózsa Sándor, kiről beszéltem, ez lőtt az ürményházi bíróra.

Rózsa Sándor tagadá :

— Én soha sem voltam ezen ember házánál. Nem ismerem őt. Hamis lélekkel vall rám.

A törvényszék előtt Csik Mihálynak szemébe mondják, hogy otthon házánál a kukoriczakóró-boglya alatt egy buvóhely volt készítve, s ott egy tarisznyát, és különféle lószerszámokat találtak. Csik Mihály erre vállat vonit, és semmit sem tud felelni.

2. *Csik Terézia* (az előbbi felesége) : „Azon télen, korán reggel két férfi jött hozzánk, szánkán. Férjem otthon volt. Egyik ezek közül mondá : szállást kell adnunk nekiek, akár kik vagyunk. Lovukat az istálóba köték s parancsolák, hogy ittlétüket senkinek

el ne mondjuk. Később a biró jött hozzánk, a ki nekem unoka testvérem, s hozott két zsandárt. A betyárok közül azt, ki a szobában maradt, az Istenre is kértem, hogy ne löjjön, ő azonban a kis lyukon, mely az ajtó deszkáján volt, kisüté puskáját. A lövés után a betyár üzőbe vette a zsandárokat. Később visszajöven befogták a lovakat s férjemet magukkal menni kényszeríték.

A szembesítéskor mondá :

— Ez azon ember, ki a biróra lőtt . . . most is ezt mondom, mint midőn arra megesküdtem.

Rózsa Sándor tagadá :

— Nem én voltam.

Csik Mihály és felesége egy lövésről tanuskodnak. Az orvosi bizonyítványok szerint azonban az ürményházi biró holttestén két különböző lövésből eredő seb mutatkozott. Az egyik a karját zuzta szét, a másik belső részeibe hatolt. E körülményből ítélve, nem lehetlen, hogy csak az első lövés származott Rózsa Sándortól, a másik Ballangó Mihálytól eredhetett. Arra mutat az is, hogy a csendörök, másfelől is támadást tapasztal-

va, elhagyták helyöket; különben ketten lévén, egy emberrel megbirkóztak volna.

3. *Tamás András* : „Mikor a Huszka bírót meglőtték, én mint szomszéd, hallottam a puska durranását, láttam hogy egy ember kinek puska volt a kezében, az öve alá pedig pisztolyok voltak dugva, kergette a zsandárokat, nekünk pedig mondá, hogy takarodjunk vissza házukba. Egy második lövést is hallottam de hogy az merről jött nem tudhatom.

A szembesítéskor mondá : Nem állithatom, hogy ezen ember lett volna, a ki lőtt, s minket is fenyegetett.

4. *Szegi János*. Hasonlóképen nyilatkozik.

VI. Tanuvallomások, Seyff Károly ellen intézett merénylet tárgyában, melyre aztán Rózsa Sándor elfogatása következett.

1. *Seyff Károly*, volt cs. kir. csendőr, körülményesen elbeszéli, mint vadásztak s mint találtak a buzavetésben egy betyárra, ki rája lőtt. A vádlottban azon emberre ismer, kitől a lövés eredt.

Az elnök Rózsa Sándort felszólítja, beszélje el, hogyan tartozkodott Katona Pál tanyája körül, mint a vádlott mondá :

— Éjjel a boglya alatt háltam, nappal a boglya tetején voltam, de azért úgy, hogy engem ott senki sem láthatott.

2. *Mayer Károly* (Seyff Károly vadász társa) az előbbihez hasonlóképen nyilatkozik; a szembesítéskor mondá: Termetiből rá ismerek, de úgy látszik azon embernek teljesebb volt az arcza.

Rózsa Sándor felelé :

— A tanu hamisan szól. Szegeden azt mondta rám, nadrágot látott rajtam; én pedig nadrágot csak a forradalom idején hordtam.

3. *Ökrös József* : Engem segítségül hittak, a mikor Rózsa Sándort elfogták. Oda érkezvén, Rózsa Sándort már megkötve találtam. Hallám hogy mondá: „Istenem, Istenem! most kellett velem e szerencsétlenségnek történni. Négy nap alatt folyamodni akartam a Császárhoz, és én szabad ember lehettem volna.“

— Mikor vittük öt Szegedre s egy nyúl fu-

tott át előttünk az uton mondá : „Egy nyul tett engem szerencsétlenné.“

Rózsa Sándor ismétlé mit máskor is mondott.

— Én megkötözve a kocsiban feküdtem, sötét is volt, hogy láthattam volna én nyulat?

4. *Katona Mihály.* „Hirul hozák nekem, hogy testvéremet Katona Pált megölték. Elmenék a tanyára, s láttam hogy Katona Pál csak a karján van megsebesítve, Rózsa Sándor meg van kötve. Szegedre menvén, én lovon kísérem őket : hallottam mikor Rózsa Sándor mondá : hogy a nyul tevé őt szerencsétlenné.

5. *Király Mátyás.* Vasvillával fegyverkezve, fiával együtt segített Rózsa Sándort megkötni. Ő is hallotta mikor Rózsa Sándor a nyulat szidta. De mondá azt is : „nagyobb baj az nekem hogy a zsandár csöszökre löttem.“

6. *Katona József.* Hasonlóképen nyilatkozik.

7. *Szegi Péter.* Hasonlóképen nyilatkozik. Voltak oly tanuk is, kik egy, vagy más

törvényes okból a törvényszék előtt személyesen meg nem jelenhetének. Ezek vallomásaikat, törvényes bizonyság előtt elmondván, tanuságuk irásban olvastatott fel.

Ilyenek : Virág József, Füzér György, Trázi József, Varga Borbála, Tamás György, Tamás András, Huszka Mihály. Azután az ürményházi birónál történt eseményekre nézve a cs. kir. csendőr tizedes, Breitwiser Péter vallomása is felolvastatott.

Felolvastatott a szegedi mérnök levele, mely a Tisza vizének magasságáról tanuskodik, azon időben, midőn *Rózsa Sándor* Pesszer meggyilkolása előtt a nádasban tartózkodott.

Felolvasták *Katona Pál* tanuvallomását, a ki *Rózsa Sándor* fegyverétől megsebesítve, máj. 22. 1857. Szegeden a kórházban meghalt. Halála előtt törvényes bizonyságot tön mindazokról, a mik közte és *Rózsa Sándor* között történtek. Ő csak akkor rohant *Rózsa Sándorra*, midőn ez kiáltá : vége az életednek.

Midőn mindezek végbemenének, Csik

Mihály felkelt helyéről, és szót kérve a törvénytől, mondá :

— Én vagyok az, ki tulajdonképen Rózsa Sándort kézbe szolgáltattam. Ez iránt gyakran beszéltem Katona Pállal, s ő megígérte, hogy segíteni fog.

(Ugy látszik, Csik Mihály uram ezt azért mondta, mert Rózsa Sándor fejére 10,000 forint levén kitűzve, szeretett volna a jutalomban részt venni.)

Azonban Rózsa Sándor felelé neki :

— Ha Katona Pál engem el akart volna fogatni, elég alkalma lett volna rá : Elég lett volna ra, ha éjjel fegyveres népet hoz rám, oda szorit a boglya alá s én nem menekülhetek. A mit ez (Csik Mihály) beszél : az csupa figura ; okos ember arra nem is felel.

Ezzel vége lön a tanuk kihallgatásának.

V.

Rózsa Sándor vádoltatása.

Február 21-én 1859-ben, cs. kir. állam-
ügyész Lienbacher ur a törvényszék ülésé-
ben Rózsa Sándor ellen emelt vádakát, jeles
beszédében ekképen igyekvék bebizonyítani.

Az első vádpont következő :

Oktober elsején 1842-ben naplementkor
a hold-mező-vásárhelyi pusztán négy fegy-
veres lovas betyár jelent meg, kik közül az
egyik Csákó András pásztornak mellére
pisztolyt szegezett, s társainak parancsolá
hogy a marhát hajtsák el. Ezek 15 darab
marhát összehajtva, kettőt azok közül, mel-
lyek csengetyüt hordtak, külön választának
s a többi 13-mat elhajták. (12 ökröt, 1 te-
henet). A pásztorok távolról követék a rab-
lókat, s aztán jelentést tettek a tulajdonosok-
nak s hatóságnak is.

A hatóság üldözőbe véteté a rablókat,
de ugyan ekkor tudomásra jött, hogy *Rózsa*

Sándor és Török Samu egy idő óta *Veszelka Péter* tanyáján tartózkodnak.

A tanyát körülvették. Török Samut megfogták, de a másik megmenekült. Hogy ezen második Rózsa Sándor volt, onnan kiderül: hogy Kotolár Miklós városi kapitánynak már elébb feljelentve volt, hogy Török Samuval Rózsa Sándor van együtt. Ezenkívül Veszelka Péter, ki elébb fenhargon ugyan tagadta, hogy a nála levő betyárokat ismeri, később megsugta a hadnagyoknak, hogy az Rózsa Sándor és társa volt. Ezenkívül a pásztorok az ellopott marha tulajdonosai előtt is bevallák, hogy a rabló Rózsa Sándor volt, azonban vallomásaikat a törvényszék előtt visszavonák.

A vádló, cs. kir. államügyész ugyan meggyőződve van, hogy e rablást Rózsa Sándor követé el, de miután a törvényszolgáltatás mindenkinek szigorú törvényességgel tartozik, Rózsa Sándort a rablás bünténye alól a bizonyítékok elégtelensége miatt fölmentendőnek indítványozza. (Más szavakkal a vádló ezen pont vitatásától önkénytesen elállott.)

A második vádpont, hogy Rózsa Sándor a Tary-féle tanyán 1849. nov. 15-én egy Brendza nevű katonát megölt, s egy másikat Száry nevűt megölni szándékozott. Rózsa Sándor e tettet maga bevallja, de szándékának más magyarázatot ad.

Azon kérdés támad tehát : volt-e Rózsa Sándornak egyenes gyilkolási szándéka, midőn a két lövést tette? A törvény szerint a közvetett eset is büntetésre méltó : de itt több nehezítő körülmények forognak fenn, ilyenek : a fegyver neme, a golyóvali kemény töltés, az alig 6 lépésnyi csekély távolság, a vádlott ügyessége a lövésben; Rózsa Sándor a lövést ismétlé, pisztolyát halált okozó helyekre irányzá. Azután többször kimutató, hogy a közbátorságra ügyelő személyek iránt gyűlölséggel viseltetik : mind ez bizonyítja, hogy pisztolyát gyilkolási szándékkal süté el.

Rózsa Sándor azon felelete, hogy a katonákat rabló-rácznak hitte, épen nincs igazolva, mert azon időben a csend már helyre állott, s az ellenségeskedések a nemzetiségek között megszűntek. E mellett Vékes

biztos, Rózsa feleségével beszélt: ő maga alig 6 lépésnyire állot a kamarában, s a nevezett biztost személyesen ismerte, következőleg nem hihette, hogy rabló-ráczok által támadtatik meg.

Ennek következtében a vádló államügyész, Rózsa Sándort a végrehajtott és megkísértett gyilkosság bűnében vétkesnek ítéltetni, s a szerint büntettetni indítványozza.

A harmadik nap, melyben Rózsa Sándor ismét bűnös tettet követett el, september 12-ére esik 1852-ben. E napot, ugy látszik, Rózsa Sándor a boszu órájának szentelé. Ugyanis korán reggel 5 órakor *Ábrahám János* tanyáján, öt fegyveres lovas s egyformán öltözött betyár jelent meg. *Ábrahám János* a betyárok vezetőjében azonnal *Rózsa Sándorra* ismert „Jó reggelt!“ monda ez köszöntőleg, azonban a többiek jókora füttyköst rántván elő, azzal Ábrahám Jánost és feleségét Erzsébetet keményen elverék. A kinzás három negyed óráig tartott s a betyárok mondák: Azért történik ez, hogy ta-

nulja meg Ábrahám János uram, mint kell a szegénylegények után zsandárokat küldeni.

Itt elvégezvén dolgukat, a betyárok átmentek a szomszédban fekvő Rónay-féle tanyára, hol a béresek közül Csizmás, Kerekes és Selymes nevü embereket addig verék, mig a boldogtalanok eszméletüket vesztek.

A Meszes-féle tanyáról Meszes Péter és Meszes Jánost is átkozva, ezeket is kegyetlenül elverék. Ez is végbe menvén, a Rónay-tanya birtokosát Földi Antalt felszólíták, hogy enni és inni valót adjon. Étkezés után a betyárok visszamentek az Ábrahám-féle tanyára, s ott a gazdát azzal fenyegeték, hogy felakasztják, ha elárulja, hogy kik verték meg őt, sőt ráparancsolák, hogy ha kérdés támad az erőszakoskodókról, mondják : hogy a zsandárok követék el e dolgot.

A megkinzottak közül hatan igen megsérülének, sőt némelyek életveszélyes sebeket is kaptak. Mások könnyebb sebekkel szabadulhatnak meg.

Ez okból az államügyvéd vádolja Rózsa Sándort, mint ki erőszakosan más jó-

szágára tört, s ott a tulajdonost, s annak embereit nehéz testi sérelmekkel illette.

„Közvetlenül ezután a Dorozsma körül fekvő tanyákon ismét öt fegyveres lovas és egyformán öltözött betyár mutatkozott. A betyárok a mezőn két cs. kir. csendőrrel s egy dsidás katonával találkozáva, ezek „Megállj“t! kiáltának a betyárookra. Azonban a betyárok magukat erősbeknek érezve, mindjárt löni kezdének a katonákra, kik is megfordulván, a tanyák irányában, Dorozsma felé lovaglának. A betyárok, (kik közül három elöl, kettő pedig hátul) a katonákat üzöbe vevék s elérvén őket a *Miskolczy*-féle tanyán 1, és fél óráig lesből lövöldözének, a két csendőr golyótól találatva, megöletvén, a dsidás menekülni próbált, azonban egy árok mellett ő is utólérte, itten agyon lövetett.

Az orvosok, kik a holttesteket megvizsgálák, bebizonyíták, hogy a csendőrök, s a dsidás katona sebei okvetlenül halálosak

voltak, s ennél fogva az államügyvéd vádolja Rózsa Sándort, mint ki háromszoros gyilkosságot követett el, s mint ki vakmerő kezeit hivatalos eljárásban levő személyekre merte tenni.

Rózsa Sándor ugyan megátalkodottan tagadja, hogy ő egyike volt a kérdésben levő betyároknak, azonban a tanúvallomások ellene szólnak.

Ugyanis :

Hogy Rózsa Sándor egyike volt azon öt betyárnak, kik az *Ábrahám* és *Miskolczi*-féle tanyákon ama gonosz tetteket elkövették, kiderül *Meszes János* és *Meszes Péter* valamint *Kerekes Lázár* tanúk vallomásaiból. A nevezettek Rózsa Sándort megismerték, s ezt neki a vizsgálat alkalmával szemébe mondták. — Igaz ugyan hogy mások, kik ez alkalommal jelen valának, nem állíthatják, hogy a vádlott Rózsa Sándorban az említett betyárok egyikére ismernének, de ez az előbbieik tanúvallomását meg nem erősíteni.

Földy Antal a Rónay-tanya birtokosa, midőn Rózsa Sándorral szembesítettett, azt

mondá : „nem emlékszem rája“. Ezzel még nem mondta hogy : „nem ez volt.“ — E mellett *Földi Antal* igen gyanus tanu, mert már egyszer ő maga is vizsgálat alatt volt, gyanusittatván, hogy a betyároknak menedéket adott, s csak a bizonyítványok elégtelensége miatt mentetett fel a büntetéstől. Ugyanezen *Földi Antal* a betyárokat fizetés mellett megvendéglette. Mostoha fia már azelőtt a lajtorjára ment, hogy onnan nézze nem jön-e valaki a távolból, sőt ugyanekkor *Virág Istvánt* is magánál tartotta, ki pedig a törvénszéktől mint betyároknak menekvést nyújtó gazda el volt ítélve. Ezen okból *Virág István* tanuságára, valamint *Földi Antal* mostoha fiának *Mészáros Józsefnek* állítására, hogy *Rózsa Sándorban* a betyárok egyikére nem ismernek, semmit sem lehet építeni.

Hasonlóképen el nem erőltetni a fenebb említett tanuk vallomásait azon körülmény sem, hogy *Csizmás József*, és *Selymes Mihály* mondják, hogy ők ugyan a betyárok vezérének szavát hallák, de őt magát nem láták, mert a verés alatt nagy fájdalmat érezének.

Selymes Mihály azonban, a szembesítéskor még is mondá : „lehet, hogy ez volt“.

Ennélfogva Rózsa Sándor vétkeisége a szegedi felsővárosi tanyákon elkövetett tetteiért be van bizonyítva.

— Azonban, hogy ugyan Rózsa Sándor volt az, ki a dorozsmai tanyán ama hármas gyilkosságot elkövette, ismét bizonyos.

Hogy Rózsa Sándor ilyesmik végbevételére képes, azt már Gábor Sándor is vallotta róla, ki esküvés alatt erősíté, hogy ő azon betyárokat, kik a szegedi felső városi tanyákról Dorozsma felé lovagoltak, a Jerney-féle tanyán találta. A betyárok közül egy *Moró* nevűt őt agyon akarta löni, de Rózsa Sándor őt szabadon bocsátotta. Ez alkalommal *Gábor* Sándor a betyárok között Rózsa Sándort *megismerte*, sőt ezen találkozását a betyárokkal mindjárt azután másoknak is elbeszélte. És ha a törvényszék előtt, elébb mindent el is tagadott, később még is megmondá, hogy ő, mint tanyai lakos, félvén a betyároktól, Rózsa Sándor ellen tanuskodni nem akart. Az a mód, melylyel a betyárok másokat *elrettenteni* szoktak, oka annak,

hogy sokan ellenök tanuskodni nem bátor-
kodnak; de azért, ha egyvalaki még rájuk
ismerni nem akar, vannak más tanúk, kik
az ellenkezőt bizonyítják.

Számosan vannak, kik a betyárokat a
szegedi felső városi tanyákról Dorozsma felé
a Jerney erdeje irányában lovagolni látták.

Még többen vannak olyanok, kik látták:
hogy a szegedi tanyákról jövő betyárok a
cs. kir. zsandárokat s a dsidás lovast üldö-
zőbe vették, a Miskolczi tanyába beszori-
tották, s ott megölték. (A cs. kir. állam-
ügyész itt elősorolja a szemmellátó tanukat,
miként ezt már olvasóim fenebb értheték).

E tanuk ugyan ha a tetre, vagy is a
megtörtént gyilkosságra nézve, mindent
szemmel nem is láthatának, de azt még is
bizonyítják, hogy a Miskolczi-tanyán gyil-
kosságot elkövető betyárok, ugyanazok vol-
tak, kik az Ábrahám és Rónay-féle tanyákon
garázdálkodának.

Az államügyész egy példát hoz fel: két
tanu lát valahol egy gyujtogatót, de ezt a
távolság miatt személyesen meg nem ismer-
heti. A tanuk, a gyujtás látása után üldözőbe

veszik a tettest, üldözik egy egész óráig, de azután elfáradva, más emberekre akadnak, kik már észrevették, hogy amazokat üldözik. Az újabb tanuk átveszik az előbbiektől az üldözési kötelességet, de egy pár óra múlva maguk is elfáradva, az előbbi példához hasonlóképen a gyujtogató kézrekerítését közvetlenül másokra bizzák, kik aztán a bünöst szerencsésen el is fogják, s törvény elé állítják. Ezen esetben a három rendbeli tanu minden kétség kívül elegendő bizonyítvány lesz arra, hogy a gyujtogatót a törvénszéken elítélni lehessen.

A jelen eset egészen hasonló a felhozott példához. S csak abban különbözik : hogy a példában a bünöst a *tett helyéről* vették üldözőbe, Rózsa Sándort pedig a tett helyére látták társaival lóháton megérkezni. Rózsa Sándort, legalább *szemmel* itt is üldözőbe vették : látták midőn a betyárok az *Ábrahám-féle tanyát* elhagyák, látták midőn a *Miskolcsi-tanyára* érkezének.

Azonban Rózsa Sándor ezen gyilkossági tettéről más bizonyságok is szólnak. A szegedi tanyán elkövetett erőszakoskodás

azon napra esik, melyen a dorozsmai tanyán a gyilkosság végbement. Az egyik tanyán megverik a gazdát, mert egykor a csendöröket a betyárok után küldte, a másik tanyán már a csendöröket támadják meg. A betyárok, kik az egyik tanyán azon erőszakosságot elköveték, épen öten voltak, s épen olyan ruhába voltak öltözve, s épen olyan volt lovuk, fegyverük, mint azoknak, kik a másik tanyán a gyilkosságot elköveték. Itt is, ott is a betyárok, fehér szürben, gatyában, fekete mellényben, s bokrosan kötött fekete nyakravalóban jelentek meg. Kalapjaikat a szél ellenében szalaggal köték le.

Rózsa Sándorra e szerint rábizonyodván a gyilkosság, ezen tanuvallomásokat meg nem erőltlenithetik azok, kik Rózsa Sándorban ama betyárok egyikére nem ismernek. *Miskolczi* József a szembesítéskor csak azt mondá : „Nem emlékszem, nem ismerhetem“, s azzal csak azt akarta mondani hogy azon betyár sokkal pirosabb volt mint most, mi csak a hosszas fogság következménye lehet. Molnár János, kinek mellék neve „Ne bizd-rá“ hasonlóképen tanuskodék. E két

utóbbi szerint a betyárok egyike himlöhelyes ember volt; Gábor Sándor és Meszes János szerint a himlöhelyes betyár *Moró* volt, ki Rózsa Sándor czimborái közé tartozik. *Miskolczi* neje nem ismerhet ugyan a vádlottban a betyárok egyikére, mert ezek megjelentével ijedtében elájult! Vass Mihály és *Döme Antal* a betyárokat csak távolról látták. *Vass István* 63 éves ember, s az egész esetről igen kevéset tud. Lajkó Ferencz a szembesítéskor azt mondá: „Én tölem lehetett.“ Végre *Gyémánt Pál* hallá, midőn a betyárok fenyegetőzének „A kinek az élete kedves, ne közelítsen!“

Ezek így lévén, könnyű lesz bebizonyítani, hogy a betyárok, kik közös vezérség alatt állottak, egyenkint is mindnyájan részt vettek a gyilkosságban. *Miskolczi* bizonyítja, hogy mind az öt betyár lőtt. Azonban Rózsa Sándor nemcsak bűnrészes az elkövetett gyilkosságban, sőt inkább annak fő oka, és létrehozója. Az *Ábrahám-féle* tanyán Rózsa Sándor volt, ki társainak parancsolá, hogy a fenébb említettek megverjék. Ő kiáltá, „Üsd“, ő parancsolá később, „Elég“, ő mondá

meg Ábrahámnak mért kapta a verést, s mindenben mint vezér viselé magát. Ő volt, ki *Földi Jánosnak* az elköltött étel- és ital-félékéért fizetett. Ő volt az, kinek a *Jerney* erdejében a betyárok közül *Moró* egy szóra engedelmeskedett. Rózsa Sándor mindig mint rabló-kapitány volt ismeretes, s 1848-ban csapatot is vezérelt a rácok ellen.

A negyedik vádpont Rózsa Sándor ellen: hogy Ábrahám Andrást (Pesszer) april 24. 25-diki éjjel 1853 orozva megölte.

April 25-én ugyanis délelőtt közel *Matyi hid*-hoz néhány lépésnyire az uttól, egy árokban Ábrahám András holtteste feltaláltatott. Ábrahám András volt az, ki marc. 30-án 1853 Farkas János szegedi tanácsnokot megölni megkísérlette. Ezért a cs. kir. katonaság által elfogatott, azonban megszökött, s azóta üldöztetve volt.

A holttesten három fej-sebet találtak, mely közül a harmadik oly sulyos volt, hogy azon a halottnak agyveleje kiömlött.

Rózsa Sándor megrallja, hogy ő volt az, ki Ábrahámot készakarva agyonverte.

Maga Rózsa Sándor így beszéli el ezen esetet. Ő és Szabó Palkó, híres betyár ez időben, a bodóréti közben (Matyihid mellett) rejtőzködött. A *Tisza* vize megáradt, s ök ketten egy kis nádas helyen 11 napig tartózkodtak. Ekkor hallá Rózsa Sándor a matyihídi csaplártól (ki azonban azóta meghalt) hogy Ábrahám András is itt tartózkodik.

Rózsa Sándor a csaplártól egy botot kért, és april 24-én egy szőlőskertbe ment, egy nagy diófa közelébe, hova a csaplár Ábrahám Andrást is elvezetni ígérte.

Mintegy éjjel 12 óra lehetett, midőn Rózsa Sándor és Szabó Palkó a diófa mögé huzódva látták hogy Ábrahám András arra megy el. Erre ök elő ugrának, Ábrahám kezeit hátra köték, s elhurczolván öt egy árok mellé, ott botjukkal kettőt hármát fejére ütve agyonverék, s testét a félig vízzel telt árok mellett hagyák.

Rózsa Sándor, mint mondja, azért nem lötte inkább föbe ezen embert, mert félt,

hogy a lövés hangja rá nézve is veszedelmes lehetne. Szabó Palkó agyon akará löni Ábrahámot, de ő megtiltá a lövést.

Most már Rózsa Sándor e gyilkosságot azzal akarja menteni, hogy Ábrahám András is betyár volt, s a szegedi tanácsnok urat, Farkas Jánost Rózsa Sándor képében és nevében támadta meg, miáltal a katonai üldözés ellenében annál keményebben folytattatott.

Azonban, hogy Ábrahám András csakugyan Rózsa Sándor neve alatt követé el gyilkossági merényletét, egyáltalában, be nem bizonyítható. Sőt miután Rózsa Sándor valamint Ábrahám András, Szeged vidékén ismert egyéniségek voltak, fel nem lehet tenni, hogy egyik a másik nevébentett volna ily bűnös cselekedeteket. Azután, ha Ábrahám András Rózsa Sándor neve alatt üzte volna betyárkodásait, e körülmény távol sem jogosíthatta fel Rózsa Sándort, hogy nevének visszaélőjével így bánják, mert a gyilkosság már magában gonosz tett, s arra a meggyilkoltnak egyéb tulajdonságai tekintetbe nem vétetnek.

Elvégre Rózsa Sándor e gyilkosságát

saját személyének biztosítása tekintetéből akarja igazolni. Épen ezen időben történt, hogy Rózsa Sándor fejére magas díj tűzetett ki. Más részről a Tisza áradása is, mint mondja, kényszeríté őt, hogy baján segítsen, s Ábrahám András holttestének feltalása által az üldöztetést saját személye iránt elháríthassa. Ezen önző viselet azonban legkevésbé sem menti a tetteit, s azért Rózsa Sándor az orgyilkolási vétekben is elmarasztalendő.

A ötödik vádpont; hogy Rózsa Sándor január 5-kén 1856. az ürményházi bírót *Huszka Jánost* megölte.

A tény következő. Az ürményházi bíró, Huszka János, megtudva, hogy *Csik Mihály* udvarában „*paszszus*“ nélküli lovak vannak bekötve, ezt a cs. kir. csendöröknek feljelentette. A csendörök ezzel Csik Mihály házához menének. Az ajtó be volt téve. A bíró kopogtatott, a csendörök hátramaradtak az udvar tárt kapuja előtt.

A kopogtatásra belőlről egy *hang* kiki-

áltá : „A kinek az élete kedves ne közelítsen“. Erre egyszersmind az ajtó deszkájának egy görcs lyukán keresztül lövés történt, s a golyó a birónak balkarját szétzúzá. A konyhaajtó erre felnyílt, s a házból egy fegyveres betyár lépett ki. Itt egy második lövés történt, s a betyár üzőbe vette a csendörököt. Azután visszajöve, agyonlövéssel fenyegeté mindazokat, kik el nem távoznak: s ekkor Csik Mihálynak parancsolá, hogy fogja be a lovakat a szánba, s azzal eltávozott.

Midőn minden elcsendesedett, s a népség a helyszínére tódult : Huszka János birót, a konyhaajtótól mintegy 15 lépésnyire távol halva feküdvé találták. A biró mellbe volt találva, három ugynevezett *posta* golyótól átfuratva. A karját szétzúzó golyó közeli lövésről tesz bizonyoságot, míg a mell megsebesítése meszebről történt lövéstől eredhetett.

Tehát ismét gyilkosság! Azonban Rózsa Sándor megátalkodottan tagadja, hogy ő e gyilkolást elkövette, vagy hogy csak ezen alkalommal jelen is lett volna. Azonban,

hogy ő jelen volt, erre két tanu van. Az egyik Csik Mihály, másik a felesége Csik Erzsébet. E tanuság ujjabb erőt nyer az által, hogy Tamás András a *szembesítéskor* Rózsa Sándornak szemébe mondá : „Azon betyár, ilyen forma ember volt; s ilyen vékony volt a hangja“, Virág József vallja, hogy a betyárok egyikének szegedi kalapja volt, Rózsa Sándor pedig szegedi ember. De ennél sokkal inkább terhelő körülmény az, hogy Csik Mihály házánál a kukoricza kóróból rakott kazalban, épen oly bűvő hely találtatott, mint a milyen *Katona Pál* udvarán is előkerült, melyben Rózsa Sándor, mint megvallja, maga is rejtőzködött.

Hogy valósággal Rózsa Sándor tevé az első lövést, mely az ürményházi birónak karját szétzúzá, Csik Mihály és feleségének tanusága erősíti.

De hogy a második lövés is, mely az ürményházi bíró életébe került, szintén Rózsa Sándortól eredt, az valószínű ugyan, mert hiszen fenyegette is a bírót, azonban még sem teljesen bizonyos, mert a másik betyár Ballangó, vagy más néven Kis-Bácsi

(felakasztották Pesten 1858-ban) : szintén megátalkodott gonosztevő volt. Egy a csendőrök közül állítja, hogy az istálló ajtajából egy puska csövét látta kikandikálni. Egy második tanu szerint a második lövés alkalmával egyikét a csendőrök közül lehajolni látá. Ezért is az államügyész Rózsa Sándort az ürményházi bíró megöletési kérdésében csak gyilkossági merényletben indítványozza elmarasztaltatni.

A hatodik vádpont, hogy Rózsa Sándor maj. 9. 1857. *Seyff Károly* ellen gyilkolási merényletet követett el.

E napon két szegedi vadász, Seyff Károly és Mayer Károly, ki ment puskázni, s Katona Pál tanyája körül egy félig meglőtt nyulat keresének. Egyszerre mintegy 40 lépésnyi távolságból egy ember, ki a buzavetésben ült, rájok kiáltott. Mit keresnek itt? ekkor Seyff Károly, ki régebben csendőr volt, észrevehette, hogy nem jó emberrel van dolga, s azért Mayer Károlytól átvette a

puskát, s megindult a buzában ülő ember ellen. Ez ekkor fölkelte helyéből s káromolván a „*volt zsandár istenét*“ egy karabinnal kétszer a vadászokra lőtt, mire ezek sérelem nélkül sebesen eltávoznak.

Hogy valóban Rózsa Sándor volt, ki a vadászokra lőtt, kiviláglik abból, hogy Rózsa Sándor ez időben Katona Pál tanyáján tartózkodott. Ő maga megvallja, hogy azon hely, honnan a lövés történt, szép időben kedves helye volt. Azonban mint mondja, azon alkalommal ő nem volt jelen, mert rossz idő volt. A vadászok az időre nézve az ellenkezőt bizonyítják. Erre következő Rózsa Sándor fegyveresen lépett be Katona Pálhoz, s azon hiedelemben, hogy ez őt elárulta, halállal fenyegette. E mellett a vadászok a szembesítéskor elismerék: hogy ilyen formájú ember lőtt rájuk. Mayer Károly még azt is mondja, hogy „vékony hangja volt“. Seyff Károly több ízben fordult meg Katona Pálnál, s azért Rózsa Sándor Seyff Károlyt mint volt csendőrt ismerhette, mit el is árult azzal, hogy a vadász ellen szitkolózva a „*volt zsandár istenét*“ káromlotta.

Azonban Rózsa Sándor e tettét maga is elárulta azzal, hogy midőn kocsira ültetve vitték be Szegedre, történetesen egy nyul futván el előtte, mondá : „*egy nyul tett engem szerencsétlenné*“. Később mondá : az nem volna baj hogy Katona Pálra löttem, csak a zsandár csöszökre ne löttem volna.

Rózsa Sándor mindig golyóra töltött fegyverrel szokott járni. Saját vallomása. Mert mindig veszedelemben forgott. Elfogatásakor fegyverei töltve voltak, s ezenkívül 41 töltése volt készletben. De hogy ezen alkalommal Seyff Károlyt meglőni is akarta, onnan világos, hogy e vadászok bizonyossága szerint Rózsa Sándor fegyverét félemler magasságra lötte ki. Ugyanis két fegyveressel szemben, bizonyosan nem akarta volna puskáját hiába kilőni.

Mind e bünöstettet nem csak elköveté Rózsa Sándor, hanem a körülmények, vétékét, még súlyosbitják. A vádlott egynémely marha lopás miatt már el volt ítélve. Meg-

szökött, s azóta betyár életet folytatott. Tettől talpig fegyverbe öltözve járt, rettegésben tartá a vidéket, s különösen a rend és csend örei ellen valóságos irtó háborút viselt.

Ellenben enyhítő körülmény : hogy szerencsétlenségére rossz nevelésben részesült, s hogy két rendbeli gyilkosságára nézve mindent bevallott.

E tetteiért a cs. kir. államügyész : vádlott Rózsa Sándort halálra itélni indítványozza.

VI.

Rózsa Sándor védelmeztetése.

Midőn a cs. kir. államügyész e beszédét elvégezte, a törvényszék elnöke felszólítá Rózsa Sándort, maga akar-e a vádra felelni, vagy védelmeztetését kinevezett ügyvédére bizza?

Rózsa Sándor erre felelé :

„Tartsa ő! (tudnillik a beszédet.)

Erre t. Balássy Antal ur felkelt helyéről,

s elmondott mindent, a mit Rózsa Sándor ügyére nézve mentséget elő tudott hozni: Beszéde csaknem egész terjedelmében következő:

„Midőn a védelmező ügyvéd arról értesült, hogy a t. törvényszék *Rózsa Sándor* védelmét neki tevő kötelességeül, megdöb-bent a gondolattól, mikép oly ember élete-ért kellend szót emelnie, kit közhir szerint maga is oly egyénnek hitt, ki számtalan rablás és elkövetett gyilkosságai által az emberi társaság legveszedelmesebb ellenségévé vált. A védelmező ügyvéd lelkében belső küzdelem támadt, s fontolgatá, ha vajjon teheti-e hogy oly ember védelmére keljen, kit a közhir előre is elítél.

Azonban a védelmező, ügyvédi szent hivatására gondolva, elvállalá a nehéz munkát. És most, midőn a tárgyalások befejeztettek, nem késik bevallani, hogy a védelem előterjesztésében nemcsak rideg ügyvédi kötelességeit teljesitendi.

Ugyanis Rózsa Sándor multja s életének viszontagságai oly rendkívüliek, hogy a vádlottnak tetteit s azok indokait egészen más szempontból kell megítélni, s tévedne az, ki Rózsa Sándor tetteinek megbírálásában a közönséges életben előforduló viszonyokhoz mérné ítéletét.

Rózsa Sándor szegény földműves szülöktől származott. Apját korán veszté, s nevelésben nem részesült. Magára hagyatva a szép és gazdag alföldön, melynek terjedelmét az idegenek bámulják, először mint pásztor lépett be a világba. Ily állapotban a pásztorélet vad szabadságait megízelve, 22. éves korában egy pár darab marha eltulajdonítási vétkébe esett, s ezért sept. 10. 1836-ban másfél évi börtönre ítéltetett. Mielőtt azonban büntetését kiszenvedte volna, azon okból, hogy az emberi méltóságot lealázó botbüntetést elkerülhesse, 10 és fél hónapi fogsága után, egy más fogoly társával magát szabadságba helyezé.

E pillanattól fogva Rózsa Sándorból a puszták üldözött vadja lett. Tüzes vére és természeténél fogva ugyan több pajkosságot

elkövetett, de főben járó büntényektől tartoztatá magát. Ezen állapotában Rózsa Sándort azon átkos szerencsétlenség éré, hogy a felöle járó hírek sokkal nagyobbak valának, mint saját tettei.

Igy élt a vádlott, üldöztetve ugyan mint szökevény, de a nélkül hogy ellenében újabb feladások történtek volna, 1837-től kezdve 1848-ig; 14 hosszú esztendeig! Azonban lélekének nemesebb iudulatait az idők viszontagságai nem ronthaták meg. Az irományokból tudjuk, hogy Rózsa Sándor 1845-ben módot tudott találni benne, Ő cs. kir. Felségéhez folyamodását nyujthatni be, melyben a 14 év előtt rámért büntetésnek elengedéseért könyörgött. Ezt Rózsa Sándor nem merészlette volna tenni, ha csak nem tudja, hogy életének ezen korszakában, lélekét semmi bünös cselekedet be nem mocskolta. Fájdalom! a szegedi várostanács e tárgyban adott felterjesztése nem volt alkalmas arra, hogy a vádlott az ohajtott kegyelemben részesülhetett volna. Rózsa Sándor tehát elhatározá előbbi életmódját tovább folytatni.

Azonban egy nagy véletlen jött közbe. Rózsa Sándor 1848-ban, az akkor még törvényes magyar miniszterium előtt megújítá folyamodását, s még pedig jobb szerencsével, mert ennek következtében az 1836-ban rászabott büntetés elengedtetvén, az ellene folyamatban levő üldöztetés megszűnt, és Rózsa Sándor szabadon és félelem nélkül ember társai között megjelenhetett.

Mondják ugyan, hogy ezen engedelmet csak azért nyéré meg, mert a forradalom alatt a kormány jónak látta még az ily gonosz egyénekkel is szövetkezni. A védelmezőnek nincs szándokában a forradalmi kormány indító okait és céljait vizsgálni, de miután Rózsa Sándort úgy állítják itt elé, mintha csak a forradalom érdekében teendő katonai szolgálatok feltétele mellett nyerte volna vissza szabadságát; a védelmező kénytelen visszafelelni : hogy ha bár Rózsa Sándor később egy önkénytes nemzetőri csapatnál rövid ideig katonáskodott is, de a büntetést elengedő határozatnak főképen az szolgált alapul, hogy ellene 14 év alatt semmi némü gonosz tettek tudva nem voltak!

A védelmező állítását igazolja maga a vádlevél, mely Rózsa Sándor ellen 1837-ben történt megszökése után 1848-ig csak egyetlen egy gyanus dolgot tud felhozni, t. i. hogy 1842-ben bizonyos marhalopásban részt vett volna, de ez bebizonyítva nincs, s azért a közvádoló e panaszát mai nap vissza is huzta.

A védelmező nem akarja vizsgálni a vádlottnak viseletét a forradalmi időkben, mert erre nézve a *legmagasabb kegyelem* után kérdés nem lehet. De szükséges megemlítenie azon körülményt, hogy midőn ama csapat vezetője, melynél Rózsa Sándor szolgált, bizonyos községtől 100 forintot kicsikart, Rózsa Sándor kijelenté, hogy ily egyénnel többé nem szolgál! s azért elhagyva a csapatot, Szegeden az alsóvárosi községnél mint *ménes-mester* szolgálatba lépett. Ha ezen embernek a rablás és fosztogatás lett volna életének legkedvesebb foglalatossága, akkor nem hagyta volna el csapatát, s nem vállalt volna alárendelt szolgálatot.

Rózsa Sándor életének legboldogabb korszaka volt, midőn mint ménes-mester, a

szeged - alsóvárosiak 300 darab lova gondossága alá bízott. Ekkor érzette ő, hogy ember, érzette, hogy ő is ér valamit; mert a községnek vagyona adatott gondviselésére. Ekkor feltette, igen, lelkében tette fel, hogy a becsületesség utjáról soha le nem lépend! ez volt életének szép tavasza, de mely igen rövid volt s azután a zordon tél állott be számára!

Tudva van, hogy a szeged-városikapitány hivatalos jelentése szerint, Rózsa Sándor szolgálatának egész ideje alatt magát példásan és becsületesen viselte, ellene soha legkisebb panasz sem volt; azt kellene tehát hinnünk, hogy csendes foglalatosságában ezen ember senki által, meg nem fog háboríttatni: mert hiszen lehet-e az emberre nézve nagyobb öröm, mint ha tapasztalja, hogy embertársa megjavult, s visszatért a becsület utjára.

Azonban Rózsa Sándor végzete a sors könyvében másként volt megírva. Az emberek nem szokhattak azon gondolathoz, hogy ő, így megtisztulva s megengesztelve a polgári társaság hasznos tagjává válhatik.

Midőn a forradalom után némely egyének a társadalomra nézve veszélyes kihágásokat kezdtek elkövetni, sokan hajlandók voltak Rózsa Sándort is ezen bűnök részének tenni.

Igy történt 1849. november közepén, minden különös s meghatározott ok nélkül el lön határozva, hogy Rózsa Sándort éjszakának idején, ott, hol az egész város köztudomására csak nem egy év óta lakott — elfogják. Fájdalom! az elfogatás nem sikerült, pedig valójában ez Rózsa Sándor érdekében lett volna, mert ekkor bebizonyodva ártatlansága, jelenben is szabadon és nyugodtan élhetne.

Ezen elhirtelenkedett lépés képezi Rózsa Sándor szerencsétlenségének kutforrását. Ez által ő csendes foglalkozásától elüzetett, a polgári társaságból száműzetett, a törvény jótékonyságától megfosztatott. Csuda-e tehát ha e nagy szerencsétlenségében bizodalját elveszté, s nem mert többé azon törvények ótalmához folyamodni, mely alatt békés életmódjától elüzetett, s mint számkivetett bolygott az országban.

Hogy e bujdosása által, sokan gyanakodának rá, s őt minden gonosz tettek és rablások vezérének bélyegezék, az természetes.

A védelmező itt a Rózsa Sándor ellen emelt vádat két részre osztja, 1-ör : azon vádakra, melyek az új büntető törvény behozatala előtti, — 2-or : melyek e törvények behozatala utáni időre esnek.

A mi a legelső esetet illeti, mely 1842-ben történt, miután a cs. kir. államügyész maga elismeré, hogy a szükséges bizonyítványok hiányzanak, a védelmező nem tartja szükségesnek e felett bővebben értekezni. Rózsa Sándor 1848-ban *amnestiát* kapott, s azért a mit 1842-ben elkövetett, többé birói ítélet alá nem jött.

A második esetet illetőleg, mely a *Tary*-féle pusztán november 1849-ben történt, a midőn Rózsa Sándor egy *Brendza* nevű katonát megölt, egy másik *Száry* nevűt pedig megölni akart, ennek mentségét a védelmező abban találja, hogy Rózsa Sándor azt vélte, hogy rabló-ráczokkal van dolga. Azon időben a béke még nem volt teljesen helyreállítva. Maga a sebet kapott *Száry* bizonyítja,

hogy Rózsa Sándor e szavakkal tört ki az ajtón. „Rabolni akarnak?“ másnap, midőn Rózsa Sándor visszajött, igen megijedt, látván, hogy egy katonát ölt meg. A tanuk bizonyága szerint ezen éjen oly sötét volt, hogy három lépésre nem lehetett látni.

Azon körülmény, hogy Rózsa Sándor az ajtón kijövén, egyszerre két pisztolylövést tőn a mellett szól, hogy a vádlottnak e tettevel korántsem volt gyilkolási szándoka. Ő csak zavart akart intézni, hogy az által menekedhessék. Ha valaki azt mondaná : erre nézve elég lett volna golyó nélkül töltött pisztolyból löni, a felelet erre könnyű. Rózsa Sándornak csak egy kétesövű pisztolya volt, s meglepetésében bizony nem volt ideje fegyveréből előbb a golyót kihuzni.

Azonban a körülmények bizonyítják, hogy Rózsa Sándornak épen nem volt szándoka valakit megölni. A meglepetés pillanatában nem lehetett ideje gondolkozni, mi tevő legyen, s ha pisztolya golyóival mégis talált, az csak a véletlennek tulajdonítható. Igaz hogy egy emberélet esett áldozatul, de azért Rózsa Sándort nem lehet vádolni

hogy készakarva gyilkolt, sőt tán ha Brendzát jobban ápolták volna, meglehet, hogy meg nem hal. Brendza pálinkát ivott s azért sebe fenétedésbe ment át.

Következik azon eset, melyben Rózsa Sándor vádoltatik: hogy 9-dik májusban 1857-ben Seyff Károlyt megölni szándékozott volna. A védelmező tagadja a vádlott gyilkolási szándokát, mert valóban semmi okot sem lehetne találni, miért szomjazta volna Rózsa Sándor ezen ember véréét. A vádló ugyan azt mondja, hogy Rózsa Sándor Seyff Károly személyében egy volt csendőrt ismert fel, s azért boszút akara állni. Ez azonban csak Seyff Károly állítása, míg ellenkezőleg *Mayer* épen nem hallotta, hogy Rózsa Sándor azon szavakat mondta volna. Rózsa Sándor lött ugyan Seyff Károlyra, de oly hires lövő léttére ki 30—40 lépésre mindig találni szokott, bizonyosan csak megijeszteni akará azon egy pár vadászt, kik utjában voltak.

E mellett még igen kétséges, hogy azon személy, ki Seyff Károlyra lőtt, valósággal Rózsa Sándor volt-e? mert Seyff Károly Rózsa Sándort csak a beszéde hangjából véli megismerni. Mayer Károly azt mondja, azon betyár barna ember volt, nadrágot viselt s három puskája volt, azonban Rózsa Sándor nem barna, nadrágot nem viselt, s egy puskája s egy karabinja volt.

A többi felhozott körülmények sem sokat nyomnak a fontban. A tanuk közül némelyek állítják, hogy midőn Rózsa Sándor már kocsin ült, s vitték be Szegedre, azt mondta volna : „ez a nyul tett engem szerencsétlenné“ azonban a vádlott e mondását más jelenlevő tanuk nem hallották, de ha mondta is volna, abból ugyan a gyilkolási szándék elismerését nem lehet következtetni.

Következnek a sept. 12. 1852-ben szegedi felsővárosi, s a dorozsmai határon fekvő Miskolczi-tanyákon végbe ment események.

Ezekre nézve felelé a védelmező :

Épen nincs bebizonyítva, hogy Rózsa Sándor valósággal részt vett volna abban, hogy a betyárok többeket a tanyán kegyetlenül megvertek. Egyedül csak Ábrahám János és felesége, meg Meszes János azon tanuk kik állítják, hogy az öt betyár közül az egyik Rózsa Sándor volt. Mások azt vallják nem tudják bizonyosan, volt-e a betyárok között egy ilyen ember (tudnillik mint a vádlott, ki a tanukkal szembesiteték). Ismét mások egyenesen bizonyítják, hogy „ilyen formájú ember azon betyárok között épen nem volt.“

De ha jelen volt is Rózsa Sándor, még a legelsőbben említett tanuk sem állítják, hogy Rózsa Sándor maga is részt vett volna az emberek megverésében. A verés se lehetett nagy, mert a szenvedettek még orvosi ápolás alá sem kerültek.

Azonban mindezeknél legsúlyosabb vád az, hogy Rózsa Sándor, a *Miskolczi*-tanyán három embert, (két csendőrt s egy dsidás katonát) társainak segítségével megölt. De bárha Rózsa Sándor ellen, e részben egye-

nes tanuvallomások hiányzanak, a vádló államügyész még is bebizonyítani igyekszik, hogy a Miskolczi-tanyabeli gyilkosok ugyan azon betyárok voltak, kik a szegedi tanyán erőszakoskodának.

A védelmező, a vádló államügyész bizonyító okait megerőtleníteni próbálja és mondja.

„Gábor Sándor tanu állítja ugyan, hogy a betyárokat a *Jerney* kis erdőben találta, sőt mások is bizonyítják, hogy öt fehér szürbe öltözött betyárt az erdő felé lovagolni láttak : ezért azonban szükségképen nem következik, hogy ezek voltak azok, kik a Miskolczi-tanyán ama véres tettetelköveték. Azok kik verést szenvedének épen nem mondják, hogy a betyárok azon irányban távoztak volna. Gábor Sándor épen nem érdemel hitelt, midőn állítja, hogy Rózsa Sándort az erdőben találta, mert azok, kiknek Gábor Sándor állítása szerint, ezen esetet elbeszélte volna, mit sem tudnak a tanu illetén állításáról; sőt Gábor Sándor csakis oly nagyszájú ember, ki szeretné magát úgy mutatni, mint a ki mindent legjobban tud.

E mellett a tanúk az idő meghatározásában is ellenkeznek egymással. Némelyek azt mondják hogy 11 óra volt, mások, hogy a reggelizés ideje alatt történt midőn a betyárok Dorozsma-felé elmentek. Hogy a betyárok fehér szürt viseltek, mit sem bizonyít, mert ez Szeged vidékén általános szokott dolog. Ellenben Ábrahám János és feleségének vallomásából tudjuk, hogy a betyárok közül csak egynek volt tüzfegyvere, a többi csak füttykössel volt ellátva; azok pedig, kik a Miskolczi-tanyán a csendőrökets a dsidás katonát megölék, valamennyien tüzfegyverrel valának ellátva.

A dorozsmai tanya lakói, kiknek a betyárok azt parancsolák, hogy a holttesteket vigyék be Dorozsmára, midőn Rózsa Sándorral szembesítettének, a vádlottban ama betyár vezérre nem ismerének: sőt kinyilatkoztaták, hogy ilyen formájú ember a betyárok között egy sem találkozott volt. A vádló államügyész által felvett hasonlatosság ama: *szemmel való folytonos üldözés* jelen esetre épen nem alkalmazható, mert a példában felhozott gyujtogatókat szemmel

szakadatlanul üldözték, míg végre a harmadik tanu a tettest elfoghatta: itt pedig az üldözés a Jerney erdejénél megszakadt, ama betyároknak nyomuk veszett, s közölök egyet sem fogtak el; nincs tehát bebizonyítva, hogy a szegedi tanyákon megjelent verekedő betyárok a Miskolczi-tanyán a kérdéses gyilkosságot elkövették.

Nincs bebizonyítva a tény, hogy Rózsa Sándor azon gyilkolásnak akár indítója, akár bűnrészese volna. Nem áll tehát az sem, hogy a vádlott ellen ezért a halálos büntetést kimondani lehetne, mert a halálos büntetésnek a törvény értelmében csak azon esetben van helye, midőn a büntett a vádlott saját megismerése, vagy oly meghitelt tanuk által; kik a büntett végrehajtását saját tapasztalásuk után igazolják, van bebizonyítva. A *körülmények összetételéből* alkotott bizonyosságok a halálos ítélet kimondására nem elégségesek.

Vádoltatik továbbá Rózsa Sándor azzal, hogy ő volt légyen az, ki az ürményházi

bírót Huszka Jánost, Csik Mihály udvarában meggyilkolta. Rózsa Sándor tagadja hogy valaha Ürményházán volt, s hogy Csik Mihálylyal ismeretségben lett volna. És valóban ha a távolságot tekintjük, mely Rózsa Sándor tartozkodási helye s Ürményháza közt van, ezen állítás alapos lehet, s Csik Mihály vallomása gyanussá válhatik. Eltérve azonban e körülménytől, a védelmező kétségbe vonja, hogy e vád Rózsa Sándort terhelné, sőt kimondja, hogy e kétségét egyedül csak az államügyész buzgalmának és igazság-szeretetének köszönheti. Ugyanis az orvosi véleményből kitünik, hogy azon lövés, mely Huszka János birónak kezét szétzúzta, a halált közvetlenül elő nem idézte, következésképp még egy második lövésnek is kellett történni, mely a bírót életétől megfosztotta. Így lévén a dolog, ha Rózsa Sándor ez alkalommal jelen is lett volna a helyszínén, nincs bebizonyítva, hogy a halált okozó lövés tőle származott, sőt inkább minden arra mutat, hogy e lövés az istálló ajtajából történt.

Egyébiránt Rózsa Sándor még gyilkolási

merénylettel sem vádolható, mert mint Csik Mihály felesége tanusítja, a bíró s csendőrök megjelenésekor Rózsa Sándor az ágyon aludt, s miután a szobának az udvar felé nincs ablaka, a vádlott csak a házbeliektől tudhatta meg, hogy elfogatása czéloztatik, s azért a lövés által nem szándékolt egyebet, mint üldözőit elriasztani, hogy megszabadulhasson.

Erre mutat azon körülmény, hogy a konyhában háromszori felszólítás által figyelmezteté a künn levőket, hogy az ajtó-tól távozzanak; erre mutat az is, hogy a lövést az ajtóból alig két lábnyi magasságban tette; erre mutat, hogy kimenvén az udvarra, a csendőröket ugyan kiriasztotta az udvarból, de utánok nem lőtt.

Ezen körülmények egybevetéséből kitűnik, hogy Rózsa Sándor a gyilkosságot el nem követte, sem azt elkövetni nem szándékozott, ezen esetben legfelebb súlyos testi sérelem kérdése forog fenn, melyet a vádlott a maga mentségére, de akarata ellen véletlenül okozott.

Van még egy vád, és pedig egy oly gyilkossági büntett, melyet Rózsa Sándor elismer, hogy ő követte el. Sőt ugyan e tettet Rózsa Sándor a vizsgálat alatt önként hozá tisztába, a nélkül, hogy eziránt kérdeztetett volna.

Oly vád ez, melyről Rózsa Sándor soha sem hitte volna, hogy eziránt a törvényszék sorompói előtt vonassék kérdésre. Ez *Pesszer*, vagy máskép Ábrahám András utonálló és rablógyilkos megöletése.

A védelmező nem akarja állítani, hogy akárkinek is egy ember életét kioltani szabad volna, csak azért, mert ezen ember oly undok bűnökkel van megfertőztetve, mint *Pesszer* volt. De vannak esetek, midőn az ember csak e kettő között választhat : saját életét megmenteni, vagy a másét kioltani. Ily rendkívüli körülmények idézék elő a jelen eseményt.

Pesszer, kit a katonai hatóság is szökött katonának, és ismert rabló-gyilkosnak nevez, és a ki, hogy pénzvágát kielégítse, sem rablástól, sem gyilkolástól vissza nem riadt, rövid időn az egész vidék félelme és

ostora lön. Tetézte aljas tetteit azzal, hogy mindenütt Rózsa Sándor neve alatt rabolt, magát a kifosztott utazók előtt Rózsa Sándornak adván ki. E vakmerősége annyira ment, hogy az embereket saját házaikban támadá meg, a mint ezt Farkas János szegedi tanácsos és városi kapitány esete igazolja, kit kertjében orozva megtámadott, s rálőtt.

Tudva van, hogy e rettenetes gonosztevő még azon nap a katonaság kezéből, hova őrizet végett adva volt, megszökött. Hogy a szegedi városi kapitány, Pesszer elszökése által életét és vagyonát méltán féltette, s hogy e miatt a rabló kézrekerítésére mindent elkövetett, az igen természetes. Tudva van, hogy ennek folytán a tanyákra katonaság rendeltetvén, ez által Rózsa Sándor is oly kétségbeejtő helyzetbe jutott, hogy utoljára a fenyegető árviz miatt egy alig néhány négyszög öl széles nádas helyre volt kénytelen vonulni. Itt élt ő, és társa *Szabó Pál* kilencz napot. De miután a Tisza vize annyira áradott, hogy e helyecske sem volt rá nézve többé bátorságos, a matyihidi

csaplárjavaslatára elhatározá, hogy Pesszert kivégzi.

E gyilkosság nem volt egyéb önvédelemnél, mivel a szerencsétlen üldözött, saját életének fentartására más módot nem talált. Igaz, hogy ez törvénytelen védelem, de az ő helyzetében nélkülözhetlen volt. Kihez folyamodhatott volna? midőn saját neve alatt elkövetett rablásokért maga is az emberek társaságától számüzve volt?

Másrészről Pesszer, mint rabló-gyilkos nem csak a katonaság, de más magánszemélyek által is üldöztetvén, e rablót mindenkinek élve, vagy halva elfogni jogában állott. Mint képzelhette volna Rózsa Sándor, hogy azon cselekvény miatt, melyért jutalmat várhatott volna, őt büntetés érje, mikor ezen rabló elébb utóbb ugyis akasztófára jutandott!

Rózsa Sándornak e büne annál inkább megbocsátandó, mert láttuk, hogy azon egyén, ki *Hudoba*, *Zöldág Jancsi*, és *Gacsi Jóska* rablókat kivégzé, e tettéért megjutalmaztatott. Ezeket egy kanász gyerek álmukban gyilkolta meg: ha a kanászt megjutal-

mazták, miért lehet e dologért Rózsa Sándor fejére halált kérni?

Igy végzé be a védelmező ügyvéd, igen tisztelt és érdemes Balássy Antal ur Rózsa Sándor mellett mondott jeles beszédét, s végül mondá :

„A tárgyalási irományokból meggyőződhetünk, hogy Rózsa Sándor nem azon gonosztevő, ki a polgári társaságot megtámadta, s annak jogait lábbal tapodta. Vanak bűnei, melyek őt terhelik, de azokat nem gonosz szándékból, hanem az önfentartás parancsolta szükségből tevő, mire üldöztetése miatt kényszerítve volt.

Rózsa Sándor nem szándékos gyilkos, ő nem rabló, ki más vagyonára tör, mert ime! *hátsz évi* folytonos és szakadatlan bujdoklása után nem találkozott egyetlen egy ember sem, ki itt a törvényszék előtt megjelent s őt azzal vádolta volna, hogy Rózsa Sándor őt vagyonától megfosztotta volna. Ő nem rontott be senkinek csendes házi körébe, sem az utasokat meg nem támadta, hogy őket megrabolja, és nevét gyűlöletessé tegye; s valóban némi önérzettel mondhatta

azt, mi vallomásaiban foglaltatik „*csak oly parányit mutassanak, mint az ujjam, hogy valamit elraboltam, és én kész vagyok meghalni!*“

Legyen tehát a t. törvényszék kimélettel, és sajnálkozással e szerencsétlen ember sorsa iránt, kinek husz év óta egy csendes órája alig volt; megbünhődte ő tévedéseit azon élet által, melyre kárhoztatva volt.

Számtalan ok harczol azon kérelem mellett, melyet én a t. törvényszékhez intézek. Én nem akarom a büntető törvénykönyvben foglalt enyhítő körülményeket felsorolni, mert a t. törvényszék előtt ugy is ismeretesek. Hanem szelidségért és kegyességért esedezem, hogy alkalma legyen a szerencsétlen vádlottnak meggyőződni, hogy a polgári társaságban a törvények ótalmában és azok igazságában is részesülhet. Azon életért esengek, melynek megtartásaért a vádlott elfogatása napjaiban, *Ő cs. kir. Felsége* lábaihoz akart omlani. Azt kérem tehát hogy a t. törvényszék a vádlott ügyét a trón zsámolyához juttatni méltóztassék!“

VII.

Rózsa Sándor elítéltetése.

A cs. kir. budai törvényszék, meghallgatván a tanukat, s a vádló államügyész beszédét, a védelmező ügyvéd szavaival egybevetvén febr. 22. 1859 napján Rózsa Sándor perében következő ítéletet hozott.

Ítélet.

Rózsa Sándor, szegedi születésű, 45 éves, katolikus, korábban csikós, később kóborgó, rablás büneért már egyszer elítélt, a rablás büne miatt ellene emelt vád alól a büntető perrendtartás 287-ik §. alapján *bizonyítékok elégtelensége miatt föloldatik*; ellenben a véghez vitt, és megkísérlett gyilkosság, súlyos testi sértés, és nyilvános erőszakoskodás büneiben bűnösnek találtatik, s ezért a büntető törvénykönyv 136. §-ához képest, összeköttetésben a 31. és 13. §§-okkal *kötél általi halálra ítéltetik*.

Rózsa Sándor ezen ítéletet felebbezé.

TARTALOM.

	Lap
Bevezetés	3
Rózsa Sándor tettei	10
Rózsa Sándor elfogatása	26
Mint valottak a tanuk Rózsa Sándor fejére? . . .	32
Rózsa Sándor vádoltatása	65
Rózsa Sándor védelmeztetése	87
Ítélet	110

PEST.

NYOMATOTT LANDERER ÉS HECKENASTNÁL.

MDCCLIX.

OSZK

41

